

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Andra Kammaren. N:o 23.

Lördagen den 30 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *G. F. Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående jordafsöndring från indragna militiebostället Gettnabo n:o 1 i Kalmar län;

angående försäljning af kronan tillhöriga halfva gården n:o 71 med halfva tomten n:o 127 a inom kvarteret Stor- och Vretroten m. m. i Arboga;

angående utvidgning af Vexjö hospitals område; samt om anordnande af bageri och bryggeri vid Vexjö hospital.

Dessa kongl. propositioner bordlades.

§ 3.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, tillkännagaf herr talmannen, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som derförinnan blifvit af båda kamrarne godkända, komme att ega rum torsdagen den 18 instundande april.

§ 4.

Föredrogos men blefvo å nyo bordlagda:

konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 6, 7, 8 och 9;

lagutskottets utlåtande n:o 26;

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 16 och 17.

§ 5.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.

Till kammarens afgörande förelåg till en början Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.

Med tillstyrkande af berörda inom Andra Kammaren af herr S. Palme afgifna motion, n:o 16, hemställde utskottet i detta utlåtande:

att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till en försäkringslag, innehållande fullständiga och fullt betryggande bestämmelser rörande in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Bokström: I den motion, som behandlas i det här föreliggande utskottsbetänkandet, har den ärade motionären, med anförande af ett yttrande af den bekante John Stuart Mill, uttalat sig för en skärpt lagstiftning till förmån för den i försäkringsväsendet intresserade, men »jämställelsevis obildade och okritiska massan», som så lätt kan blifva lurad af »ett kanhända vacklande och föga solidt, men med filantropiska och vetenskapliga fraser omkring sig slående bolag». Motionären håller också styft på »den fria, lojala konkurrensen», som är »allt för vigtig för utvecklingen för att genom konstlade medel stärfjas», och han vill på intet vis förminska värdet af de lyckliga insatser och impulser, som »bringats vårt försäkringsväsende från de utländska bolagens sida».

Jag vill alls icke uttala något tvifvel om den ärade motionärens upprigtighet vid uttalandet af dessa satser, men det kan dock icke förnekas, att han, som står ett stort försäkringsbolag mycket nära, är med afseende å sina intressen part i denna sak, och man kan därför antaga, att han, oaktadt den bästa vilja, skjutit något öfver målet. Motionären uttalar sin anslutning till ett yttrande af civilministern till statsrådsprotokollet år 1886 derom, att det vore »en skyldighet för staten att tillse såväl att försäkringsanstalternas grundläggning sker efter allmängiltiga regler, som ock att de under sitt fortfarande bestånd icke afvika från deras till-

lämpning»; och detta skulle ske bland annat genom visitationer, undersökningar af säkerheter och dylikt, hvarigenom allmänhetens rätt skulle blifva tryggad. Vidare uttalar motionären, att detta program borde »i tillämpliga delar» gälla äfven för de utländska försäkringsbolagen. *I tillämpliga delar* står det. Jag förmodar, att han härmed icke vill säga, att sjelfva grundbestämmelserna skola uppoftas; men är så förhållandet, då lärer det icke kunna undvikas, att vår blifvande försäkringslag kommer att innehålla, att vi skola hafva försäkringsinspektörer i London, Paris, Berlin, Magdeburg, Wien, ja, i Newyork och Chicago med flere städer, hvarest i vårt land uppträdande försäkringsbolag hafva sin hufvudverksamhet. Det har vidare sagts, att försäkringsbolagen sjelfva skulle betala dessa inspektörer; men man kan på förhand vara temligen öfvertygad, att försäkringsbolagen icke skola förmås att underkasta sig denna betalningsskyldighet. Följden blir naturligtvis den, att de utländska bolagen hädanefter icke kunna erhålla någon auktorisation att uppträda i vårt land. Jag vill då fråga den ärade motionären, huru det går med den af honom såsom så helsosam prisade »fria, lojala konkurrensen» och de för vårt försäkringsväsende så värdefulla »insatserna och impulserna», som från de utländska försäkringsbolagens sida kommit det svenska försäkringsväsendet till del.

För min del tror jag nog, att en sådan lagstiftning skall blifva mycket välkommen för de inhemska försäkringsbolagen, men jag vågar betvifla, att den skall blifva lika välkommen för den okritiska massan af försäkringstagare, hvilkas intressen motionären velat med sin motion skydda.

Hvad sjelfva saken angår, så kan jag icke annat än erkänna, att det väl kunde vara skäl att se till, om den okritiska massans af försäkringstagare intressen äro i detta fall så tillvaratagna som behöfligt vore, och jag skulle därför icke vilja motsätta mig en skrifvelse till regeringen i denna riktning. Jag kan icke heller annat än anse det fördelaktigt, om den lagstiftning, som finnes på detta område, kunde få helgden af lag, så att Riksdagen får ett ord att säga i denna fråga. Men jag kan deremot icke vara med om den kläm, hvarom motionären och utskottet förenat sig och som uttalar en önskan, att den blifvande försäkringslagen skall innehålla »fullständiga och fullt betryggande bestämmelser rörande in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige». Jag vågar betvifla, att någon regering kan framlägga ett förslag med så fullständiga bestämmelser, att de skulle blifva i alla afseenden och under alla förhållanden fullt betryggande för den här af intresserade allmänheten. Hvad som kan göras är att söka få skärpta bestämmelser. Men om så stora anspråk ställas på lagen som att den skall vara *fullt* betryggande, då torde också allmänheten hafva rätt att fordra, att, när det sedan visar sig, att detta icke varit fallet, staten träder emellan och håller den enskilde skadeslös. Jag tror, att staten icke bör i någon form ikläda sig ett sådant ansvar. Staten bör väl göra hvad den kan för saken, men den, som inlåter sig i en affär med en annan, får sjelf använda sina ögon och sitt

Om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.
(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.
(Forts.)

omdöme för att skydda sig mot blifvande förluster. Jag är icke i tillfälle att angifva, i hvilka hänseenden en skärpning af de nuvarande bestämmelserna skall genomföras, och jag kan därför icke framlägga något förslag till förändring af skrifvelsen till Kongl. Maj:t i detta fall, men jag föreställer mig, att ändamålet skulle kunna vinnas genom en återremiss till utskottet; och det är derom, herr talman, jag anhåller att få hemställa.

Herr Palme: Med afseende på den siste ärade talarens anförande måste jag bekänna, att jag är ganska oviss om hvad han egentligen menade, oviss om innebörden af hans ganska långa tal.

Han antyde först, att jag såsom stående nära ett stort försäkringsbolag skulle möjligen kunna hafva något egoistiskt intresse af att väcka denna motion. Jag föreställer mig emellertid tvärtom, att den, som med uppmärksamhet läst igenom motionen, skall deraf med bestämdhet finna, att det är den stora allmänhetens talan, som jag dervid i första rummet har fört, och derjemte de solida försäkringsaffärernas talan gent emot de mindre solida. Jag ber att i detta hänseende få påpeka det yttrande, som afgafs 1886 af statsutskottet och deri utskottet anmärkte, att försäkringsanstalterna hafva ett med den försäkringstagande allmänhetens fullt jemförligt intresse af att kontrollen öfver anstalterna från statens sida varder fullt effektiv. Det är endast detta, en större effektivitet i kontrollen, som jag har velat åstadkomma, när jag i min motion använt orden »fullt betryggande». Och när utskottet i sin kläm accepterat detta uttryck, så kan naturligtvis icke någon, som studerat de olika systemen, som kunna vara möjliga för åstadkommande af en kontroll, komma i någon som helst tvekan angående detta. Jag föreställer mig, att det blir mycket svårt att derur deducera fram en sådan mening som den, hvilken den siste ärade talaren antydt, eller att staten, om den vill genomföra en fullt betryggande kontroll, skall ställa sig i ett slags propieborgen för försäkringsanstalternas åtaganden. Detta skulle möjligen kunna blifva förhållandet, om till grund för en försäkringslag lades det så kallade normativsystemet, enligt hvilket staten fastställer vissa bestämda normer för försäkringsverksamheten, ty då kan det tänkas, att en viss garanti skulle åligga staten; men jag har aldrig syftat längre än att man från det nu gällande publicitetssystemet skulle, med bibehållande af en fullständig publicitet i fråga om allt hvad försäkringsverksamheten rör, öfvergå till auktorisations-systemet, hvilket af alla myndigheter och enskilda personer, som med denna sak hafva något närmare sysselsatt sig, förordas.

Utan att ingå på några vidare detaljer i denna fråga ber jag att få påpeka, att det enligt min öfvertygelse ligger en viss fara i dröjsmål med stipulerande af en formlig lag angående försäkringsverksamheten. Denna verksamhet är för närvarande synnerligen liflig, enär nya svenska bolag oupphörligt uppstå och allt flera utländska bolag alltjemt komma in till Sverige, och enär det icke kan nekas, att osunda tendenser inom detta område på senare tider rätt ofta börjat visa sig. Under sådana förhållanden anser

jag det uppenbart, att det ligger en fara i dröjsmål, och därför kan jag icke annat än anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Den förste talaren yrkade återremiss. Hans anmärkning gälde hufvudsakligen tvenne uttryck i utskottets kläm, nemligen att den ifrågasatta skrifvelsen skulle innehålla en begäran om ett förslag till försäkringslag, innefattande »fullständiga» och »fullt betryggande» bestämmelser. Han ansåg för mycket begärdt att fordra ett förslag, som kunde vara både fullständigt och fullt betryggande. Ja, det är visserligen sant att ingenting är fullkomligt här i världen, och om ett sådant förslag kommer fram från regeringen, så är det icke alls säkert, att Riksdagen gifver det betyget »fullständigt» och »fullt betryggande». Riksdagen bör emellertid, då den skrifer till Kongl. Maj:t i detta ämne, icke uppgifva något af den fordran, att det förslag, som skall utarbetas, må blifva i möjligaste mån fullständigt och fullt betryggande, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.
(Forts.)*

Herr Lasse Jönsson: På de motiv, herr Bokström från Gotland uttalat, tror jag, att kammaren bör betänka sig något, innan den på rak arm antager den föreslagna skrifvelsen. Jag gillar fullkomligt de motiv, som han framhållit, men jag kan icke förena mig uti hans yrkande om återremiss, utan jag tror, att frågan skall ligga till sig, om den finge hvila någon tid. Utskottet har begärt, att regeringen skall framkomma med ett fullständigt förslag, men hvarken utskottet eller motionären har kunnat framlägga ett sådant förslag.

Vi begära genom skrivelser, att regeringen skall utreda den ena frågan efter den andra, men när sedan frågorna komma tillbaka, anse vi, att regeringen icke gjort, hvad Riksdagen väntat. Jag anser därför, att vi böra tänka oss väl för, innan vi på detta sätt oupphörligt besluta den ena skrifvelsen efter den andra.

Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan.

Herr Larsson från Upsala: Då jag är ledamot af det utskott, som haft med denna fråga att skaffa, och således deltagit i det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag be att få säga ett par ord, ehuru jag icke har något väsentligt att tillägga till hvad i utskottets betänkande finnes. Jag har för min del blifvit genomträngd af den vissheten och öfvertygelsen, att ett längre dröjsmål i detta afseende icke är alldeles utan våda. Det är väl sant, att utskottet icke dragit fram några enstaka fall, der det förekommit bevis på mindre nöjaktig kontroll. Man kan likväl af statistiken finna, då man går igenom uppgifterna från försäkringsinspektören, att uppenbart origtiga sifferuppgifter förekomma beträffande utländska bolag. Ty om man går igenom räkenskaperna för ett par på hvarandra följande år och tager reda på, för huru stora summor ett bolag har försäkringar — t. ex. från 1 januari det ena

Om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige.
(Forts.)

året till 1 januari det andra — gifver det en tydlig bild af huru stor inkomst bolaget haft under detta försäkringsår. Om man derefter tager ett par andra siffror i samma tablå och ser efter, huru många nya försäkringar bolaget fått under året, och huru många gamla, som under samma tid upphört, samt drager summan af de senare från summan af de förra, skulle ju resultatet vara sammanställande med ofvannämnda inkomstresultat. Men det är, hvad de utländska bolagen beträffar, icke möjligt att i detta fall finna några uppgifter, som stämma, utan differenserna kunna gå på 100,000-tals kronor. Det bevisar, att kontrollen icke är så riktig, utan att den antingen är ofullständig eller också så anordnad, att vederbörande kontrollanter icke äro i tillfälle att utföra effektiv kontroll. Dessutom är denna fråga icke ny. Redan i 1886 års kongl. kungörelse säger regeringen sjelf, att när försäkringsväsendet komme till större utveckling, man borde gripa sig an med en fullständig försäkringslag. Om man nu efter denna tidrymd och efter den erfarenhet, som vunnits, och de förändrade förhållanden, som inträdt, skulle finna tidpunkten lämplig för en sådan lag, kan jag svärigen se, att det skulle hafva skett för tidigt, eller att det kan verka menligt eller skadligt vare sig för försäkringsgifvare eller försäkringstagare, att Kongl. Maj:ts uppmärksamhet riktas på denna fråga. Man begär ju icke annat än att Kongl. Maj:t måtte inkomma med ett förslag, och då har ju alltid kammaren eller Riksdagen fria händer att antaga eller icke antaga detsamma. På grund af dessa skäl och dem, som utskottet anført, skall jag be att få förena mig med dem, som yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bokström: Jag anhåller, herr talman, att få återtaga mitt gjorda yrkande om återremiss och att i stället få biträda herr Lasse Jönssons yrkande om afslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens första tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 122 ja mot 65 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen; och skulle detta beslut, jemlikt § 63 mom. 3 Riksdagsordningen genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 6.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att professor C. Wallis f. n. lider af influensa och ej under den närmaste tiden kan bevista Riksdagens sammanträden, intygar på embetsed.

Stockholm den 29 mars 1895.

Carl Borg,
Leg. läkare.

§ 7.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

I den till Riksdagen den 15 januari innevarande år aflätna proposition angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t under åttonde hufvudtiteln föreslagit, att en förhöjning i det till kongl. biblioteket anvisade anslag för böckers inköp och inbindning måtte beviljas med 15,000 kronor.

*Angående
höjning af
kongl. biblio-
tekets anslag
till böckers
inköp och
bindning.*

Under förevarande punkt hemställde utskottet:

att Kongl. Maj:ts framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att det till kongl. biblioteket anvisade anslag för böckers inköp och inbindning höjes med 9,000 kronor, eller från 25,000 kronor till 34,000 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Odhner: Jag vet väl, herr talman, att det ej anses tjena till mycket att i denna punkt förorda det högre anslagsbeloppet, då statsutskottet enhälligt föreslagit det lägre. Men jag tror att kammaren ej skall förundra sig öfver, om jag det oaktadt säger några ord till förmån för det högre anslaget. Jag gör det icke såsom chef för en institution, som har en viss släktskap med det kongl. biblioteket, ehuru äfven den omständigheten naturligtvis gifver mig ett ökadt intresse för saken, utan jag gör det snarare såsom vetenskapsidkare och f. d. universitetslärare, samt på grund af den kännedom jag såsom sådan förvärfvat mig om den omätliga vikt och betydelse dessa kulturanstalter, som kallas bibliotek, hafva; och jag gör det tillika på grund af min kännedom om de stora svårigheter, med hvilka dessa anstalter i vårt land, i följd af de jemförelsevis små anslag, som kunna bestås åt dem, hafva att kämpa för att någorlunda kunna följa med och motsvara tidens alltjemt steg-

*Angående
höjning af
kongl. bibliotekets
anslag
till böckers
inköp och
bindning.
(Forts.)*

rade kraf med den kolossalt växande bokproduktionen. Dessa svårigheter hafva så fullständigt påvisats af vederbörande chefer, att jag icke behöfver upptaga kammarens tid dermed. De hafva också blifvit välvilligt erkända och behjertade af utskottet, då det tillstyrkt en betydande tillökning i det nuvarande anslaget.

Men utskottet har tillika tyckt sig finna vissa omständigheter, som skulle kunna motväga och minska dessa svårigheter för de båda ifrågavarande biblioteken. En sådan omständighet vore särskildt tillvaron af vissa fackbibliotek vid sidan af de båda stora biblioteken. I Stockholm finnes ju vetenskapsakademiens stora bibliotek för naturvetenskaperna, karolinska institutets, vitterhets-, historie- och antiqvitetssakademiens och kanske äfven andra; i Upsala finnes flera mindre boksamlingar såsom seminariernas bibliotek, nationsbiblioteken och dylika, och utskottet har tänkt sig, att härigenom bokinköpen vid de stora biblioteken skulle kunna väsentligt inskränkas. Ja, det är visserligen sant, att sådana bibliotek finnas, och naturligtvis inverka de äfven i någon mån på bokinköpen vid de stora biblioteken; men man måste antaga, att den omständigheten har tagits i betraktande af cheferna för de särskilda biblioteken, då de uppgjort sina beräkningar. Dessa fackbibliotek hafva länge funnits och verkat på frekvensen både af låneansökningar och forskarebesök och på bokinköpen. Följaktligen visa sig verkningarne af detta förhållande redan i de siffror, som föreligga i Kongl. Maj:ts proposition.

Det är alldeles klart, att, om man icke vid det kongl. biblioteket tagit hänsyn till de betydliga samlingar, som här i Stockholm finnas vid fackbiblioteken, Kongl. Maj:ts nu förevarande anslagskraf kommit att uppgå till vida högre belopp, än hvartill det nu upptagits.

Hvad särskildt beträffar de små biblioteken i Upsala, så tror jag icke, att man får uppskatta deras betydelse för högt. Ty det är alldeles tydligt, att alla böcker af någon betydelse — standard works — måste, äfven om de finnas vid de små biblioteken, inköpas af de större, därför att så betydande luckor icke få finnas i de stora biblioteken.

En annan omständighet, som utskottet också fäst uppmärksamheten på, är, att man borde kunna göra några inskränkningar i kostnaderna för bindning af den svenska literaturen, särskildt den allt jemt växande tidningsliteraturen, som ju är mycket skrymmande och därför äfven dyrbar att binda. Jag tror nog, att vid universitetsbiblioteken en sådan inskränkning skulle kunna göras i skyldigheten att inbinda och bevara dylik literatur i hela dess omfång, men deremot kan jag icke inse, huru kongl. biblioteket skulle kunna undgå att bevara hela tidningsliteraturen och äfven binda det mesta deraf för att rädda det från undergång. På ett ställe i Sverige måste i alla fall hela denna literatur bevaras; ty det finnes ingen landsortstidning så obetydlig, att den icke i något fall kan hafva intresse för forskaren. Derfor bör det åtminstone här i Stockholm finnas en fullständig uppsättning af tidningsliteraturen.

*Angående
höjning af
kongl. biblio-
tekets anslag
till böckers
inköp och
bindning.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu anført, finner jag för min del visserligen utskottets skäl giltiga till en viss grad och till en viss gräns, men icke till den grad, att de kunna motivera en så betydlig nedsättning i anslagen till böckers inköp och bindning för det kongl. biblioteket och Upsala universitets bibliotek, som är ifrågasatt, eller från respektive 15,000 och 12,000 kronor till 9,000 kronor för hvarterda biblioteket. Äfven om nämnda förhållanden skulle kunna motivera någon ringa nedsättning i de anslag, som blifvit begärda, tycker jag ändå, att det vore Riksdagen värdigast och vackrast att lemna dessa anslag utan någon afkortning för att derigenom sätta dessa viktiga kulturanstalter i stånd att till fullo verka för sitt viktiga ändamål, hvilket är af den betydelse, att det sträcker sina verkningar till de aflägsnaste delarne af samhället lika väl som till centralpunkterna för den vetenskapliga odlingen.

Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *von Krusenstjerna, Höjer och Berg.*

Vidare yttrades ej. Utskottet hemställer bifölls.

Punkten 2.

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte, med gillande af hvad i statsrådsprotokollet öfver eklesiastikärenden den 14 januari 1895 hemstälts rörande konsistorieamanuenserna, extra biträden och vaktbetjening vid domkapitlen samt skrifmaterialier och expenser för dessa myndigheter äfvensom ersättning för semester-vikariat, godkänna föreslagen aflöningsstat för konsistorienotarierna samt hvad som ifrågasatts rörande deras pensionsrätt, så ock medgifva, att för bestridande af kostnader härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag måtte förhöjas med 69,409 kronor, eller till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag måtte från riksstaten uteslutas.

Utskottet hemställde emellertid:

att hvad Kongl. Maj:t under anslagsrubriken »domkapitlens expeditioner» föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts

af herrar *G. Sparre, friherre F. W. von Otter, I. Wijk, A. G. L. Billing, I. Kerfstedt, N. Fosser, F. E. Pettersson, H. R. Törneblad, greve F. Wachtmeister, T. Nyström och C. U. S. Lybeck,* hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

»att Kongl. Maj:ts framställning må af Riksdagen på det sätt bifallas, att Riksdagen

1:o) med gillande af hvad enligt statsrådsprotokollet öfver eklesiastikärenden den 14 januari 1895 blifvit hemställt rörande

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

konsistorieamanuenserna, extra biträden, vaktbetjening samt skrif-materialier och expenser äfvensom ersättning för semestervikariat, godkänner den föreslagna aflöningsstaten för konsistorienotarierna under förbehåll, att med löneregleringens inträdande upphör rättigheten till fullmagtslösen och annan expeditionslösen, uppbördsprocenter och provisioner, sammanskott af kyrkor och församlingar samt presterskap, kollektar, äfvensom aflöningsbidrag från domkapitlens expeditionskassor; dock med det undantag, att följande sportler komma att till konsistorienotarierna fortfarande utgå, nemligen:

a) lösen för sådana expeditioner, som part eller annan på egen begäran erhåller eller eljest icke författningsenligt är pligtig lösa;

b) arfvode för förvaltning och redovisning af presterskapet enskildt tillhöriga fonder och kassor samt af sådana fonder, som på grund af enskildes förordnande blifvit ställda under konsistoriernas förvaltning, för såvidt sådant arfvode af presterskapet blifvit medgifvet eller de enskildes förordnanden därför icke lägga hinder i vägen; samt

c) tills vidare och intill dess annorlunda varder förordnad arfvode för utdelning af från allmänna barnhuset i Stockholm utgående fosterlöner till underhåll af barn utom barnhuset;

2:o) medgifver, att beträffande pension vid afskedstagandet för konsistorienotarierna må gälla hvad som i allmänhet är eller varder stadgad för de statens embets- och tjenstemän, hvilkas aflöning är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar;

3:o) fastställer följande grunder för den nya löneregleringen:

att konsistorienotarie skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid förändrad organisation af domkapitlen eller eljest kan varda föreskrifven;

att med konsistorienotariebefattning, förutom vid Stockholms stads konsistorium, icke må förenas annan tjenst å rikets eller Riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjenstebefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjenstgöringen å konsistorieexpeditionen;

att de med befattningen förenade tjenstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

att konsistorienotarie, som af sjukdom hindras att förrätta sin tjenst, eger uppbära hela lönen, hvaremot sådan tjensteman, som undfar ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjenstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjenstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids innehafvande af konsistorienotarietjensten anses böra medgifvas, sådan förhöjning icke må inträda, med mindre innehafvaren under mer än fyra

femtedelar af denna tid sjelf bestridt sin eller på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, med iakttagande att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvar under den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans antagande eller för den, som jemlikt kongl. brefvet den 26 juni 1891 förordnats, från den tid förordnandet meddelades; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjutas af konsistorienotarie under högst en månad ärligen; äfvensom

4:o) medgifver, att för bestridande af kostnaderna härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag må förhöjas med 69,409 kronor eller till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag må från riksstaten utslutas;» samt

af herr *H. P. P. Tamm*, som yrkat:

»att Riksdagen, med afslag å hvad i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 blifvit ifrågasatt rörande pensionsrätt för konsistorienotarierna, må med gillande af hvad i samma protokoll hemstälts rörande konsistorieamanuenserna, extra biträden och vaktbetjening vid domkapitlen samt skrifmaterialier och expenser för dessa myndigheter äfvensom ersättning för semestervikariat, godkänna föreslagen aflöningsstat för konsistorienotarierna och medgifva, att för bestridande af kostnader härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag må förhöjas med 69,409 kronor eller till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag må från riksstaten utslutas, allt under vilkor, att, på sätt i statsrådsprotokollet omförmäles, provisionerna å presterskapets enke- och pupillkassas medel komma att ingå till statsverket».

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam, som yttrade: Då den föreliggande frågan är af stor betydelse, och då samtliga utskottsledamöter från denna kammare haft en annan uppfattning af densamma än Kongl. Maj:t, anhåller jag, att något omständligare få anföra de skäl, som föranledt Kongl. Maj:t att framlägga denna proposition i det skick, i hvilket den nu framkommit.

Utskottet börjar med att medgifva, att de nuvarande aflöningsförhållandena för domkapitlens tjänstemän äro olämpliga och otidsenliga, och att en reglering af dessa förhållanden därför måste

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

anses synnerligen önskvärd. Ja, jag tror, att ingen som tagit kännedom om statskontorets omfattande och noggranna utredning af frågan och om Kongl. Maj:ts på detta utlåtande i hufvudsak byggda proposition, kan annat än till fullo instämman i detta utskottets medgifvande. De nuvarande konsistorietjenstemännen aflönas till mycket ringa del med statsmedel. Den vida större delen af deras aflöning utgår i form af sportler och i små bidrag, från olika håll sammanplockade under en lång följd af år — i bästa fall i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande — utan att någon plan eller ledande tanke der kan spåras annat än möjligen den, att man tager, der det för tillfället finnes, för att lägga, der det fattas. Bestämmelserna rörande dessa aflöningsförmåner äro dessutom till form och beskaffenhet så gammalmodiga, att vi icke på något annat håll kunna återfinna ett dylikt sätt att aflöna statens tjenstemän. Missförhållandena äro också enligt mitt förmenande så orimliga och så stridande mot vår tids uppfattning af det, som kan anses lämpligt, och mot de grundsatser, som gjort sig gällande under decennier vid löneregleringar för svenska embetsverk, att man med skäl torde kunna fråga, hvilken anledning utskottet haft att komma till det slut det gjort, nemligen en hemställan om afslag på Kongl. Maj:ts proposition.

Utskottet har anfört ett skäl för afslag, som visserligen icke förefallit mig öfverraskande eller oväntadt: den på dagordningen stående frågan om domkapitlens omorganisation. Jag har tvärtom från första ögonblicket väntat mig detta motskäl, hvilket äfven de första raderna i den kongl. propositionen visa. Men jag har också der påpekat, att frågan om domkapitlens omorganisation tyvärr synes ännu länge komma att få vänta på sin lösning, under det att å andra sidan en lönereglering för domkapitlens tjenstemän är af den mest trängande beskaffenhet. Vid sådant förhållande har jag oakadt detta motskäl trott mig ändå kunna våga mig på föröskott att få en lönereglering till stånd; och jag vet, att jag från första början sökt vidtaga sådana åtgärder och gå så till väga, att denna lönereglering ej skulle kunna med fog sägas lägga något hinder i vägen för en kommande omorganisation af domkapitlen, och till dess jag blir öfvertygad om motsatsen, tror jag, att jag åtminstone relativt lyckats, och jag ber nu att till stöd för denna min åsigt få särskildt följa utskottets erinringar och mot dem göra mina moterinringar.

Utskottet säger:

»Först efter genomförande af en sådan omorganisation, hvilken torde kunna medföra en väsentlig förändring i stiftsstyrelsernas verksamhetsområde, kan man för någon längre framtid beräkna dessa styrelsens behof af tjenstebiträde samt efter göromålens art och omfång afpassa tjenstemännens aflöningsförmåner.»

Så snart jag hade läst denna utskottets motivering, gick jag ännu en gång tillbaka till den utförliga redogörelse för göromålen i domkapitlen, som finnes införd i statsrådsprotokollet och uppgjorts hufvudsakligast med ledning af senaste kyrkolagkomités utlåtande. Jag kunde dock vid denna förnyade granskning icke upptäcka något

*Angående
højning af
anlaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

af betydighet, som kunde tagas bort från domkapitlen i de ärenden, som der voro uppräknade. Det låter väl tänka sig, att någon enstaka art af ärenden kan blifva öfverflyttad från domkapitlen till någon annan myndighet, men då har man å andra sidan att taga i betraktande, huru göromålen vid domkapitlen, likasom på nästan hvarstenda annat område, oafslätligen växa, så att man icke ett ögonblick kan tveka, att allt fortfarande i domkapitlens expeditioner blir fullt upp att göra för en konsistorienotarie och en amanuens. Jag kan i detta sammanhang icke annat än påminna om huru Kongl. Maj:t förliden riksdag framlade en proposition, som afsåg att från domkapitlen skilja deras befattning med undervisningsprof för lärareplatser vid de allmänna läroverken. Denna Kongl. Maj:ts hemställan afslogs, och jag tror icke, att jag misstager mig mycket, om jag säger, att dertill äfven i sin mån bidrog den omständigheten, att den föreslagna förändringen skulle hafva medfört en ökad kostnad för staten af 12,000 kronor årligen, ty, mina herrar, man må mot domkapitlen göra hvilka anmärkningar som helst med afseende å deras nuvarande beskaffenhet och sammansättning, men ett är dock visst, och det är, att de äro en alldeles extraordinärt *billig* institution och att det skall blifva svårt att få de ärenden, som nu skötas af domkapitlen, skötta på ett så billigt sätt för statskassan, som nu är förhållandet. Ledamöterna i domkapitlen kunna sägas kosta staten just ingenting.

Jag tror därför, att någon mera betydande förändring i domkapitlens verksamhetsområde hvarken under den närmaste eller fjärmare framtiden kommer att ega rum och, hvad tjänstemännen inom dessa domkapitel beträffar, så är det, enligt hvad jag nyss sade, fullt säkert, att de få tillräckligt att göra, och rörande arten af deras göromål tror jag, att i afseende derå likasom i afseende å omfånget ingen annan förändring kommer att inträffa, än att i båda afseendena större och större kraf komma att på dem ställas. Jag vill härvid också erinra om, att den senaste kyrkolagskomitén icke hade något ändringsförslag att framlägga i afseende å området för domkapitlens verksamhet, lika litet som, efter hvad jag åtminstone för tillfället kan erinra mig, föregående kyrkolagskomitéer satt något dylikt i fråga, utan hvad som varit föremål för öfverläggningar och olika uppfattningar det har varit frågan om domkapitlens sammansättning, af hvilka och huru beskaffade ledamöter domkapitlen skulle komma att bestå. Utskottet säger vidare att det torde vara oegentligt att, innan omförmälda embetsverks organisation blifvit definitivt fastställd, bestämma dithörande tjänstemäns antal och reglera deras löner.

När man talar om omorganisation af ett embetsverk under vanliga förhållanden, så tänker man sig en förändring af bestämmelserna för hela detta embetsverks göromål och tjänstealligganden, såväl för chefen och ledamöterna som tjänstemännen. Här är för närvarande icke det ringaste tal om förändrade göromål eller aflöningsförmåner för cheferna eller ledamöterna och, hvad tjänstemännen beträffar, icke heller något tal om förändrade bestämmelser för deras göromål, utan allt hvad som här är fråga om är tjänste-

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

männens aflöningsförmåner. Då synes det mig, som om den sist-nämnda frågan lätt nog skulle kunna lösas oberoende af att den stora hufvudfrågan om domkapitlens sammansättning, om ett nog-grannare åtskiljande af biskoparnes och domkapitlens åligganden och rättigheter och dylikt ännu icke hunnit blifva bragt på det klara.

Jag vågar derfor påstå, att detta enda af utskottet framhållna skäl, nemligen att den af Kongl. Maj:t nu ifrågasatta lönereglering skulle utgöra *något hinder* för domkapitlens omorganisation, icke håller streck. Kommer en sådan omorganisation att kunna genom-föras inom den närmaste framtiden, så torde både Kongl. Maj:t och Riksdagen af billighetsskäl vilja använda de ännu qvarvarande, fullt tjenstduglige konsistorienotarierna såsom stiftssekreterare, hvilket ju är den förändring af domkapitlens notarieanordning, som man närmast har att tänka på, och som förefaller mig åtminstone önskelig, och om hvilken jag äfven tror, att Riksdagen afgifvit ett bestämdt uttalande. Men då blir det fråga om att de möjligen skola er-hålla något högre aflöning, dels till följd deraf att på deras kompe-tens komme att ställas ännu högre fordringar och dels på grund deraf att de skulle blifva ledamöter i den styrelse, hvarest de nu äro blott och bart tjänstemän. Skulle omorganisationen återigen dröja, så finnes genom den bestämmelse, som Kongl. Maj:t genom nådigt bref af den 26 juni 1891 meddelat, en fullständig garanti för att icke konsistorienotarierna skulle utgöra något hinder för domkapitlens omorganisation, ty då skulle de vara endast tillför-ordnade. Alla amanuenser äro redan nu och skulle fortfarande blifva endast tillförordnade.

Jag har nu talat om de skäl, som statsutskottets pluralitet anført mot Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror dock, att jag icke misstager mig, om äfven frågans ekonomiska och finansiella sida utöfvat ett om också tyst inflytande på det ogynnsamma slut, hvar-till utskottet i denna punkt kommit, och jag vill derfor äfven be-röra den sidan af saken. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle ifråga-varande lönereglering komma att kräfva 96,300 kronor, ett betydligt belopp, jag erkänner det, mina herrar, men vi skola taga och granska siffran något närmare. Efter afdrag af andra befintliga tillgångar skulle det erfordras ett belopp af 94,409 kronor af allmänna medel, direkta statsmedel. På ordinarie stat utgå redan 25,000 kronor utom det extra anslaget på 3,716 kronor, hvadan, såsom det står i Kongl. Maj:ts proposition, det skulle krävas en ökning på ordinarie stat af 69,409 kronor eller, om nyssnämnda extra anslag jemväl tages i beräkning, en *ökad statsutgift* af 65,693 kronor. Men jag går ut från det belopp, som det hela skulle kosta, nemligen 96,300 kronor. Ja, mina herrar, hvad kostar precis samma sak i när-varande ögonblick? De, som tagit kännedom om statskontorets utlåtande beträffande denna fråga, veta, att kostnaderna nu uppgå till 82,000 kronor i det närmaste, till hvilket belopp, förutom åtskilliga från domkyrkorna m. m. utgående medel, böra läggas af statsanslaget 2,200 kronor för särskilda expeditiionskostnader, d. v. s. ungefär 84,000 kronor. Det är således icke mer än något mer än 12,000 kronor, som skiljer, och när man skall göra en lönereglering

för tretton embetsverk, så anser jag det icke vara något obilligt begärdt. Jag skall för öfrigt sedermera något närmare återkomma till dessa beräkningar.

Hvilken omständighet är det då, som gör att, under det att staten nu kan slippa ifrån med 28,716 kronor, den skulle få lof att träda emellan med 69,409 kronor? Jo, mina herrar, det beror helt och hållet på det sätt, hvarpå den nuvarande aflöningen utgår. Det är nemligen icke staten, som direkt betalar, utan staten betalar sina tjenstemän på en omväg. Jag vill icke gå igenom alla dessa sätt, som nu anlitas för aflönande af domkapitlens expeditioner — den, som vill taga reda derpå, kan erhålla fullständig kunskap derom uti statskontorets utlåtande — men jag måste dock framhålla arten och beskaffenheten af några utaf dessa. Det förhåller sig så, att af 55,000 kronor, som nu ungefärligen utgå på annan väg än med direkta statsmedel, statskontoret icke kunnat få i behåll mera än 3,000 kronor; allt annat måste statskontoret förklara vara af beskaffenhet att icke kunna tagas i betraktande vid en ny löne-reglering.

Vi hafva då först något som heter *fullmagtslösen*, som jag särskildt framhåller därför, att jag vill visa, att staten låter enskilda personer betala aflöning åt sina tjenstemän. Denna post uppgår till 11,827 kronor och består deri, att kyrkoherdar i konsistoriella pastorat, alla komministrar och alla lärare vid allmänna läroverk få för sina fullmagter betala först lika mycket som alla andra svenska medborgare, hvilka erhålla fullmagter och derjemte 4 procent af medellönen under de senaste fem åren för den ifrågavarande tjenstebefattningen. Om således en komminister erhåller en plats med 1,500 kronors aflöning, så har han att betala först den vanliga stämpelafgiften, uppgående till 30 kronor, men derjemte, för att aflöna konsistorienotarien, den tunga pligten att ytterligare betala 60 kronor, och så förhåller det sig med samtliga nyss nämnda tjenstemän.

Det är väl förlåtligt, om dessa medborgare, som äro i en alldeles, särskild undantagsställning, känna det något tryckande att få betala dessa belopp, som äro ganska betydliga med afseende på deras aflöningsförmåner.

Jag har sedermera en annan dylik post, som heter *provisioner*, och då bör jag först nämna om provisioner på kollektor, som uppsamlas för välgörande ändamål inom landet. Hvad dessa beträffar, skola konsistorienotarierna hafva 6 procent på de kollektor, som uppsamlas inom deras egna stift, och 3 procent på de kollektor, som de få sig tillsända från konsistorienotarierna i andra stift. Detta, när det gäller att uppsamla kollektor till understöd för t. ex. kyrkobyggnader eller för medellösa studerande eller för bidrag till stiftets premie- och fattigkassa. Kan det vara skäligt, mina herrar, att sådana medel skola, innan de komma fram till slutpunkten, blifva afknappade på detta sätt? Saken har också mer än en gång väckt stor förargelse, fastän, egendomligt nog, denna förargelse icke vänt sig mot staten, som så stält och anordnat, utan mot konsistorienotarien, som begagnat sin lagliga rätt. Den provision, som

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

jag sist talat om, är icke obetydlig. Den går upp i medeltal efter statskontorets beräkning, omfattande åren 1883—87, till ett belopp af 4,618 kronor.

Vidare för att aflöna konsistorienotarien, så lysas det på i en kyrka, att här kommer i dag kollekt att upptagas såsom bidrag till konsistorienotariens aflöning. Är det öfverensstämmande detta, mina herrar, med vår tids uppfattning om det lämpliga och, jag hade så när sagt, det passande? Ty det, som under en viss tid icke innebär något opassande eller förödmjukande, det blir med andra tiders uppfattning mycket opassande och förödmjukande. Dessa kollekter uppgå till ett belopp af 2,648 kronor i medeltal under ifrågavarande år. Riksdagen har genom en skrivelse till Kongl. Maj:t af den 8 maj 1886 fäst uppmärksamhet på det olämpliga i att kollekter upptagas för statsändamål eller för att bereda statens stiftelser behöfliga inkomster; men i detta fall stå de kvar.

Vidare få stiftens presterskap och stiftens kyrkor och församlingar sammanskjuta eller genom sina fonder lemna bidrag till konsistorienotariernas aflöning, hvarken angenämt för den betalande eller angenämt för den mottagande.

Jag skall icke trötta herrarne vidare med denna sak; men jag kan säga, att jag anser, att så goda skäl framställts för en förändring och en snar förändring i dessa förhållanden, att jag icke fruktar att *kunna* vederläggas.

Jag vill då gå öfver till en direkt jemförelse mellan statskontorets förslag och Kongl. Maj:ts förslag. Skilnaden är mycket obetydlig, och jag har följt statskontorets utlåtande steg för steg, emedan jag betraktade det såsom en styrka. Det är blott i två punkter, som jag skilt mig från statskontoret, nemligen i afseende på användandet af provisionen för uppbörd och redovisning af de medel, som skola ingå till presterskapets enke- och pupillkassa, samt i afseende på amanuenserne. Jag skall dock icke taga upp dessa båda saker till särskild behandling, förr än möjligen min åtgärd blifvit föremål för anmärkning från något håll.

Deremot har jag att redogöra för några i sammanhang härmed stående förändringar i statskontorets kostnadsförslag. Såsom jag redan nämnt, uppgå de nuvarande kostnaderna för domkapitlens expeditioner till ungefär 84,000 kronor. Statskontorets förslag slutar på 84,500 kronor, sålunda, som herrarne kunna finna, så nära öfverensstämmande med de nuvarande förhållandena som möjligt. Kongl. Maj:ts förslag öfverskrider statskontorets med 11,800 kronor. Det är ju en summa äfven det. Jag skall söka att i största korthet motivera, hvarför denna ökning tillkommit. Statskontoret föreslår, att provisionen å de medel, som ingå till presterskapets enke- och pupillkassa och som i medeltal uppgått för åren 1883—87 för konsistorienotarierna till mellan 15- och 16,000 kronor, fortfarande skulle utgå till dem såsom en ersättning för extra arbete. Då emellertid denna provision, så betydlig som den är, utfaller till den grad ojemnt, att t. ex. en och samma konsistorienotarie kan ett år få fjorton gånger mera än han hade föregående år, så tyckes den icke vara en lämplig post att använda till en lönereglerying,

der man företrädesvis vill hafva fasthet och jemnhet. Kongl. Maj:t har derför på min hemställan beslutat föreslå, att konsistorienotarierna skola sköta denna uppbörd för presterskapets enke- och pupillkassa såsom ett embetsäliggande utan någon särskild provision, och att i stället provisionen skall tillfalla statsverket. Totalbeloppet af denna beräknas för den tid som återstår komma att successive uppgå till 90,000 kronor. När en så stor inkomst togs bort från det förslag, som af statskontoret framstälts, så blef naturligtvis konsistorienotariernas aflöning betydligt reducerad. Derför har Kongl. Maj:t höjt den af statskontoret föreslagna summan för fyra konsistorienotarier med 500 kronor och för sex konsistorienotarier med 300 kronor för hvarje; det gör tillsammans 3,800 kronor.

Vidare har Kongl. Maj:t höjt den af statskontoret föreslagna aflöningen för amanuenserna med 4,000 kronor af skäl, som jag anser vara synnerligen behjertansvärda, fastän jag för ögonblicket och innan jag blir nödsakad dertill icke vill vidare uppehålla mig vid dem. Det har nemligen icke gjorts någon anmärkning från utskottets sida deremot.

Vidare har Kongl. Maj:t på grund af vunnen erfarenhet funnit nödigt, att ett belopp af ungefär 3,000 kronor skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition för extra biträden vid dessa expeditioner, emedan det på flere håll visat sig omöjligt för notarien och amanuensen att kunna medhinna äliggande göromål utan hjälp af extra biträde.

Slutligen har på grund af erfarenheten anslaget till expenser måst ökas med 1,000 kronor. Dessa fyra poster tillsammans göra 11,800 kronor.

Jag skall nu icke längre upptaga herrarnes tid. Jag kan på grund af hvad jag anført icke annat än på det lifligaste önska framgång åt den löneregleringsfråga, som här föreligger till Riksdagens afgörande. Kongl. Maj:ts proposition oförändrad har icke fått understöd af någon bland utskottets ledamöter, deremot föreligga två reservationer, som mycket nära sluta sig till densamma; den ena afgifven af elfva ledamöter från Första Kammaren, den andra af en tolfte ledamot i utskottet från samma kammare. Jag har naturligtvis icke något yrkande att framställa i denna kammare. Jag kan blott säga, att helst skulle jag önska, att de elfva reservanternas förslag ginge igenom, men kan ock om än med någon motsträfvighet nöja mig med herr Tamms reservation och ber för öfrigt att få öfverlemna frågan till kammarens benägna behandling.

Vidare anförde:

Herr Elowson: Herr talman! Utskottet framhåller i den nu föredragna punkten af sitt utlåtande, hurusom det vore behöfligt att vidtaga en reglering af de löneförmåner, som tillkomma tjänstemännen vid domkapitlens expeditioner. Ehuru utskottet sålunda erkänt behovet af den lönereglering, som Kongl. Maj:t föreslagit, vill likväl utskottet uppskjuta densamma, och såsom skäl för sitt beslut härom anför utskottet, att frågan om domkapitlens

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.*

(Forts.)

omorganisation ännu står på dagordningen. För mig klingar denna argumentering något sällsamt under 1895 års riksdag. Det synes mig som om man i stället skulle kunna uppställa det påståendet, att frågan om domkapitlens omorganisation för närvarande icke står på dagordningen. Denna fråga är mycket gammal och den har ventilerats på mångahanda sätt. Men jag tror, att man kan anse, att den nu har fallit. För att styrka detta mitt påstående tillåter jag mig hänvisa till förhandlingarna vid 1893 och 1894 årens riksdagar.

År 1893 den 10 februari aflät Kongl. Maj:t en proposition till Riksdagen med hemställan, att Riksdagen ville antaga en ny lag om stiftsstyrelse. Den kongl. propositionen angående den ifrågasatta ombildningen af domkapitlen blef af lagutskottet afstyrkt. Utskottets afstyrkande hemställan bifölls af Andra Kammaren utan votering den 2 maj 1893. Första Kammaren hade visserligen efter en mycket kort diskussion bifallit denna proposition den 29 april; men frågan torde kanske icke hafva gått igenom ens i Första Kammaren, om det blifvit der en mera saklig debatt än som nu kom till stånd. Stämningen var allmänt sådan, att förslaget skulle falla, och någon saklig pröfning af den föreslagna lagen gjordes icke till föremål för debatt i Första Kammaren. Alltså, detta förslag till lag om ny stiftsstyrelse, d. v. s. frågan om domkapitlens omorganisation, afgjordes af Riksdagen år 1893. Detta är således ett argument för att denna fråga för närvarande är fallen.

Ytterligare bevis för den af mig uttalade menings riktighet är följande. Den 9 mars 1894 aflät Kongl. Maj:t till Riksdagen en proposition om inrättande af en kommission, inför hvilken samtliga undervisningsprof för lärarebefattningar vid de allmänna läroverken skulle afläggas. Denna proposition, som var förenad med ett anslagsäskande, remitterades till statsutskottet. Statsutskottet hemställde, att den kongl. propositionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Statsutskottets afstyrkande utlåtande blef af Andra Kammaren utan votering bifallet den 28 april sistlidet år samt af Första Kammaren den 1 maj efter votering med 57 röster för utskottets hemställan mot 42 röster för Kongl. Maj:ts proposition.

Således, mine herrar, tror jag mig hafva goda skäl för det påstående jag gör mot utskottet, att frågan om domkapitlens omorganisation för närvarande är fallen.

Nå väl, de som föra utskottets talan kunna ju säga: den frågan kan komma upp på dagordningen igen. Ja väl, den kan det göra, ehuru jag för min del icke tror att det är mycket sannolikt, att densamma inom beräknelig tid kommer att å nyo uppföras på dagordningen. Men om den det gör, vill jag fästa uppmärksamheten på, att i detta säregna fall frågan om domkapitlens ombildning, d. v. s. om domkapitlens sammansättning, icke har synnerligen mycket att göra med aflöningen af de tjänstemän, som äro anställda i expeditionerna. Domkapitlens sammansättning, kan ändras, men de skola ju ändå alltid hafva en expedition, och tjänstemännen uti denna expedition skola aflönas. Domkapitlens göromål kunna

ändras, men de kunna icke ändras i den mån, att tjenstemän blifva öfverflödiga. Dessutom ligger uti Kongl. Maj:ts framställning icke något hinder mot en omorganisation. Ty Kongl. Maj:t framställer uttryckligen såsom ett vilkor, att konsistorienotarierna skola vara underkastade den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som kan varda föreskrifven. Således äfven om, såsom naturligt är, ett visst sammanhang finnes mellan domkapitlens verksamhet och expeditionerna, så är detta sammanhang alldeles icke af sådan beskaffenhet, att frågan om domkapitlens omorganisation är beroende utaf frågan om tjenstemännens löne-reglering.

Man skulle nu också kunna göra sig den frågan: Är en ombildning af domkapitlen önskvärd? Svaret på denna fråga utfaller naturligtvis olika efter den ståndpunkt, hvar på den person befinner sig, som tänkes skola afgifva svaret. Det kan ju för män, som hylla en konservativ eller reaktionär åskådning, anses vara lämpligt och ändamålsenligt att ombilda domkapitlen till hierarkiskt-byråkratiska embetsverk. Ser man på de försök, som hittills varit gjorda att lösa denna fråga, så gå desamma merendels uti den af mig sålunda antydda riktningen. För hvar och en åter, som önskar en sansad utveckling af det kyrkliga lifvet samt af skolans och församlingens angelägenheter, synes det, som frågan om de nuvarande domkapitlens omorganisation icke skulle vara så synnerligen önskvärd. Ty säga hvad man vill, så finnes uti domkapitlen, såsom de nu äro sammansatta, en god fond af mångsidig bildning, hvilken är till gagn för det kyrkliga lifvet, för skolans angelägenheter och för de ideella strömningarne hos stiftsbefolkningen.

Det låter sällsamt, då män, som i det politiska lifvet hafva en liberal uppfattning, instämma uti ropet om domkapitlens omorganisation. Då jag förnimmar detta rop, synes det mig, som om man med fog skulle till dessa män kunna ställa de bevingade orden: »I gode herrar, I veten icke, hvad I bedjen om»

Det lär icke vara tänkbart, att domkapitlen kunna helt och hållet upphöra under den tid, som vi med våra lagstiftningsåtgärder afse. Domkapitlen kunna under denna tid måhända omorganiseras, churu jag för min del anser det knappast troligt. Men äfven om de komma att omorganiseras, så äro tjenstemännen vid expeditionerna fortfarande behöfliga.

Man har vid åtskilliga tillfällen uttalat sig för den förändring i fråga om domkapitlens sammansättning, att församlingarne skulle hafva mera inflytande vid tillsättningen af ledamöterna. En förändring, som måhända vore önskvärd och som skulle vara af stor betydelse, vore, om majoriteten i statsutskottet kunde och ville arbeta för, att församlingarne finge något inflytande vid valet af stiftschef. Om bestämmelserna angående biskopsval ändrades derhän, att församlingarne kunde få inflytande på valet af biskop, så vore detta måhända en önskvärd förändring af domkapitlen. Men denna förändring kan efter mitt förmenande icke hafva något inflytande på den nu föreliggande frågan om reglering af de löne-förmåner, som tillkomma expeditionernas tjenstemän.

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Man skulle visserligen kunna säga, att domkapitlens verksamhetsområde kan i väsentlig mån minskas. Hvad som i detta afseende skulle kunna inträffa, vore väl närmast, att undervisningsproffen för lektors-, adjunkts- och kollegabefattningar vid de allmänna läroverken förflyttades ifrån domkapitlen. Derigenom skulle arbetsbördan för domkapitlens ledamöter i väsentlig mån lättas. Arbetet för tjänstemännen skulle visserligen också i någon mån lindras, men högst obetydligt, ty att konsistorienotarien affattar protokollen öfver dessa undervisningsprof, är för honom icke synnerligen betungande. Han har ju dervid ingenting annat att göra än att till protokollet upptaga de olika ledamöternas votum, och det kan icke sägas vara något tungt arbete.

Detta är nu en förminskning, som skulle kunna inträffa i göromålen för domkapitlets tjänstemän. Men å andra sidan finnes det, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet påpekade, anledning till det antagande, att göromålen vid domkapitlen komma att växa. Den naturliga utvecklingen har det med sig, att göromålen ökas, och den som något känner till förhållandena i domkapitlen vet, att konsistorienotarien redan nu har en ingalunda lätt tjänstgöring. Vid många domkapitel är den, såsom det ock framgår af handlingarne, för honom synnerligen tung och ansträngande.

De positiva skäl, som kunna anföras för en reglering af lönerna åt tjänstemännen vid domkapitlens expeditioner, äro utaf sådan beviskraft, att de näppeligen kunna motsägas, och statsutskottet har icke heller inlåtit sig på att motsäga desamma.

Det anses vara en fordran, som bör upprätthållas, att medborgare inom landet skola vara likställda inför lagen. Det finnes likväl i sammanhang med aflöningen åt domkapitlens tjänstemän en undantagsbestämmelse i lag gifven, som rubbar denna allmänna regel. Om en svensk medborgare utnämnes till en beställning såsom embets- eller tjänsteman och han har att lösa fullmakt för denna, så skall det enligt gällande författningar erläggas stämpelavgift till staten. Denna stämpelavgift erlägges ock af dem, som få sina fullmagter från domkapitlen, men jemte denna stämpelavgift få åtskilliga af dem, som lösa fullmakt vid domkapitlen, betala en extra lösen till konsistorienotarien. Detta gäller om elementarlärare, det gäller om komministrar, och det gäller vidare om kyrkoherdar i konsistoriella gäll. Om således två kyrkoherdar ungefär samtidigt utnämnas, den ene i ett regalt pastorat och får sin fullmakt af Kongl. Maj:t, den andre i ett konsistorielt pastorat och erhåller fullmakt af domkapitlet, så skola de författningssenligt betala precis samma procent af lönen såsom stämpelavgift. Men kyrkoherden i det konsistoriella pastoratet måste derjemte betala extra lösen till konsistorienotarien. Redan denna olikhet synes mig vara af så stor betydelse, att den påkallar någon åtgärd från Riksdagens sida.

De löneförmåner, som tillflyta tjänstemännen vid domkapitlens expeditioner, komma ifrån sådana håll, att det ej är synnerligen önskvärdt att bibehålla dem.

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Det har redan påpekats — och herrarne torde för öfrigt känna det från handlingarne — att dessa tjänstemän till en del aflönas genom kollekt, som upptagas i kyrkorna. Jag vill för min del erinra mig, att första gången jag hörde från predikstolen pålysas en kollekt till förmån för konsistorienotarien, så gjorde detta på mig ett mycket störande intryck. Det var en långfredag. Stämningen var hos mig och andra i församlingen högtidlig, och då kom denna pålysning från predikstolen, att det skulle insamlas kollekt till förmån för konsistorienotarien.

Det finnes också någonting, som kallas provisioner af en del medel, hvilka provisioner det icke är synnerligen önskvärdt att bibehålla. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde några. Jag ber att såsom tillägg dertill få erinra om någonting, som nyligen har förekommit. Kongl. Maj:t har medgifvit, att det skulle få insamlas kollekt till förmån för Gustaf Adolfs-föreningarna. Sådana kollekt inflyta, sedan de insamlats till vederbörande domkapitel. Konsistorienotarierna hafva af dessa kollekt afdragit provision, ty de hafva varit lagligen dertill berättigade. De skulle nemligen hafva dessa provisioner såsom bidrag till sina löner. Jag tror icke, att det är synnerligen lämpligt att bibehålla dylika aflöningsförmåner.

Statskontoret, som har yttrat sig angående detta ärende, har afgifvit ett synnerligen förtjenstfullt utlåtande. Det är likväl i en fråga, som jag för min del finner mig vara af motsatt uppfattning med statskontoret. Jag påpekar det endast — det kanske icke ens blir föremål för debatt i Riksdagen — det är, att statskontoret anser, att amanuenserna vid domkapitlen skulle kunna anställas som tillfälliga biträden. Detta är en anordning, som jag icke anser vara synnerligen lämplig. Konsistorienotarierna skola och böra hafva och hafva väl äfven nu semester för en månad, och då böra amanuenserna vara anställda på sådant sätt, att de kunna hafva kännedom om göromålen i domkapitlen, kännedom om arkiven och dylikt. Det är af stor betydelse för arbetet, att man har tjänstemän, som veta hvar den eller den akten finnes i arkivet, ty annars kunna domkapitlets göromål komma att försenas i högst betydlig mån. Vidare vill jag påpeka, att konsistorienotarierna hafva sig anförtrodd en ganska stor penningförvaltning, och i detta afseende är det betryggande, om det finnes på tjänsterummet två tjänstemän i stället för en. Detta är ett ganska viktigt skäl för att en amanuens är på förordnande anställd och att han icke sökes såsom ett extra biträde. Ett extra biträde som amanuens kunde för öfrigt vara att finna i de stora städerna, men i de relativt mindre stiftstäderna torde det vara svårt att få en sådan.

En fråga, som här spelar en viss rol, är den om uppbördsprovision för den kassa, som är känd under namnet »Presterskapets enke- och pupillkassa», och denna provision är rätt stor. Ut handlingarne är den beräknad till ett belopp, som hädanefter kunde komma att gå till 90,000 kronor. Kongl. Maj:t har föreslagit, att denna uppbördsprovision skulle indragas till statsverket, och att

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

densamma således skulle medelst stämpelafgifter uttagas från kassan. Denna anordning finner jag ändamålsenlig, och jag anser det lämpligt att alägga konsistorienotarierna den befattning, som i följd deraf skulle uppstå.

Ser jag nu på de särskilda framställningar, som här äro gjorda, så möter mig först Kongl. Maj:ts proposition. Denna finner jag vara den mest tilltalande. Beträffande tjenstgöringen för konsistorienotarierna finnes der den bestämmelsen, att de skulle vara underkastade »den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i alliganden, som kan varda föreskrifven». Detta innehåller allt, som bör finnas stadgadt i saken, och är enligt mitt förmenande bättre än det som uti reservationen utaf herr greve Sparre med flere blifvit i den punkten inskjutet, nemligen »vid förändrad organisation af domkapitlen eller eljest.»

Denna mellanmening betyder icke mycket, och det är temligen likgiltigt, om den står der eller icke. Den mening, som står i Kongl. Maj:ts proposition, är emellertid till innehållet starkare och till formen mera afrundad, hvarför jag skulle föredraga densamma.

Uti fjerde punkten skulle det i reservationen vara ett tillägg, som möjligen från statsutskottets sida skulle vara att föredraga. Det är frågan om att höja anslaget till domkapitlens expeditioner till 94,409 kronor. Reservanterna hafva inflickat orden »med 69,409 kronor eller». Uti Kongl. Maj:ts proposition framhålles förut, att den förhöjning, hvarom fråga är, utgör den nämnda siffran, och att slutsiffran, hvartill man skulle komma, verkligt är den, som är upptagen, nemligen 94,409 kronor.

Jemför man dessa olika förslag med hvarandra, så kan jag icke finna annat, än att det är riktigast att hålla sig till den af Kongl. Maj:t afgifna propositionen, och jag anser mig därför, herr talman, böra yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å utskottets hemställan.

Såsom sammanfattning af hvad jag haft äran anföra tillåter jag mig upprepa, att jag som skäl för mitt yrkande har andragit mot utskottet, att frågan om domkapitlens omorganisation icke för närvarande står på dagordningen, att, om den kommer på dagordningen, regleringen af tjenstemännens löner icke lägger något hinder i vägen för densamma, och för det tredje att det knappast från liberalt håll torde vara önskvärdt, att en omorganisation af domkapitlen företages under den närmaste tiden.

Herr *Ryding* instämde häruti.

Herr Petri: Det var icke utan en viss förvåning, som jag läste statsutskottets betänkande och deraf erfor, att majoriteten i utskottet hade helt och hållet afstyrkt den kongl. propositionen i ifrågavarande hänseende, hvilken dock tyckes vara så väl befogad och så af omständigheterna påkallad, som möjligt är.

Om man blott vill taga hänsyn till det nuvarande aflönings sättet för konsistorietjenstemännen, så vill jag endast påminna om

de rubriker, hvarunder deras inkomster hänföras. De äro nemligen expeditionslösen, provisioner, kollekt, bidrag från stiftets presterskap, aflöningsbidrag från kyrkor och diverse inkomster till obetydligt belopp. Tjenstemännen hafva således knappast en enda fast inkomst. De hafva ofantligt svårt att reglera sin ekonomi, då de icke det ena året veta, huru mycket de ett annat år kunna hafva att påräkna.

Beträffande expeditionslösen, så är detta förhållande af en föregående talare vidrördt. Det är dervid påpekadt, att förnämsta inkomsten häraf utgår af fullmagter och således drabbar de mindre bemedlade ecklesiastike tjenstemännen, då deremot de ecklesiastike tjenstemän, som få de bästa befattningarna, äro befriade från denna expeditionslösen.

Hvad beträffar provisioner, så spelas der den största rollen af de provisioner, som ingå af de lediga tjensteåren af de ecklesiastika befattningar, hvaraf inkomsten ingår till presterskapets enke- och pupillkassa. Dessa provisioner spela för närvarande en stor roll i konsistorienotariernas inkomster. Men dessa inkomster äro ju öfvergående; man kan icke veta, huru många år de fortfara. Sedan alla här ofvan åberopade befattningar ett år varit lediga, försvinner helt och hållet denna inkomst, och derigenom skulle det blifva en sådan förminskning i notariernas aflöning, att de svårigen skulle kunna existera.

Hvad beträffar kollekterna och de öfriga inkomstitlarne, så är derom förut taladt, och jag behöfver därför icke vidröra dem. Men jag kan icke underlåta att anmärka, att man icke får undra på, om konsistorietjenstemännen anse, att deras dagliga bröd, som erhålles på detta sätt och som till stor del får betalas af mindre bemedlade ecklesiastike tjenstemän, skall för dem kännas ganska bittert.

Om man nu frågar: »hafva då konsistorienotarierna och tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner i öfrigt verkligen så mycket att göra, så att man bör vara betänkt på att reglera deras löner», så vill jag derpå svara, att bland dem, som känna till dessa förhållanden, knappast finnes mer än en mening om att konsistorienotarietjänst är en af de mest ansträngande befattningar. Konsistorienotarien får arbeta från årets början till dess slut hvar enda arbetsdag och har icke någon lagstadgad tjänstledighet, som de fleste öfriga tjenstemän hafva. De hafva verkligen så mycket att göra, att de få fullt göra skäl för de inkomster, som de kunna tillerkännas. Denna nu föreslagna reglering innebär för öfrigt icke en tillökning i deras löner, det blir i många fall snarare en förminskning, men den medför den obeskrifliga fördelen, att de veta hvad de hafva och icke behöfva lida af den tryckande känslan, att de få sin lön från andra tjenstemannaklasser, som hafva svårt att afstå något af sina knappa inkomster.

Äfven i ekonomiskt afseende synes det, som om det icke skulle åtminstone för närvarande vara någon synnerlig förlust för statsverket, om denna reglering genomföres, då ju här är upplyst, att, när provisionerna af dessa ecklesiastika befattningar indragas

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

till statsverket, i stället för att gå till konsistorierna, statsverket erhåller full ersättning för den tillökning i utgifterna, som nu är ifrågasatt.

Utom de göromål, som tillkomma konsistorienotarierna och om hvilka förut är taladt, vill jag äfven påpeka det stora ansvar, som de hafva genom förvaltningen af de kassor, som de hafva under sin vård, kassor, som i vissa stift uppgå till öfver $\frac{1}{2}$ million kronor. Detta är ett ansvar, som fordrar sina män och som ytterligare bidrager till vigten af dessa tjänster.

Statsutskottet har som skäl emot anfört, att »det måste förefalla oegentligt att, innan omförmälda embetsverks organisation blifvit definitivt fastställd, bestämma dithörande tjänstemäns antal och reglera deras löner». Detta skäl är redan vederlagdt af föregående talare, och säkert torde vara att det är tvifvelaktigt, om och när en sådan reglering, som här antydes, kan komma till stånd, och äfven om den kommer till stånd, så är ju genom de föreskrifter, som äro gjorda, förebyggt, att en lönereglering nu skall kunna utgöra hinder för en sådan omorganisation.

Då för öfrigt allt är yttradt, som jag ytterligare skulle vilja hafva sagdt, skall jag icke uppehålla kammaren längre, utan ber endast att, då Kongl. Maj:ts proposition, hvar till jag helst önskat bifall, sannolikt icke har utsigt att gå igenom, få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af grefve Sparre med flere afgifna reservationen.

Herr Restadius: Då debatten nu är så långt framskriden, så är det för mig en bjudande pligt att at min framställning förlåna all den korthet, som är möjlig.

Med de under de senaste årtiondena verkställda löneregleringarne har afsigten varit den att åt vederbörande embets- och tjänstemän bereda en årlig, till siffran bestämd inkomst i stället för de ovissa sådana, som från flera håll dem tillflutit. Denna lyckliga reform sträckte sig emellertid icke till de tjänstemän, som äro anställda vid de ecklesiastika konsistorierna, utan stå de i afseende på löneförhållanden fortfarande på fullständig medeltidsgrund.

Uti Kongl. Maj:ts sakrika framställning i ämnet har på ett fullständigt sätt blifvit framhållet alla de särskilda grunder, från hvilka inkomsterna till konsistorienotarierna och amanuenserna sig härleda, och det har vidare af föregående talare blifvit framhållet, huru olämpliga de äro. I korthet vill jag endast nämna, att jag fullständigt ansluter mig till dem, som anse, att de inkomster, som tillföras dessa ecklesiastiske tjänstemän af expeditionslösen, träffas af samma anmärkningar, som man framställt mot expeditionslösen i andra fall, de anmärkningarne nemligen, att dessa inkomster äro synnerligen vexlande och flyta mycket ojemnt till. De äro också mera, de äro orättvisa och obilliga, orättvisa i det af herr Elowson påvisade afseendet, att af tvenne för öfrigt likställda kyrkoherdar kommer den ene att få betala icke allenast den stämpelavgift, som åligger hvarenda embets- och tjänsteman, som erhåller fullmakt, utan äfven derutöfver en afgift af 4 proc., beräknad efter medel-

inkomsten under de 5 sista åren. Att de skola betala denna särskilda afgift i olikhet med alla andra embets- och tjenstemän, är naturligtvis i hög grad orättvist. Det är också obilligt, i ty att denna afgift träffar personer, som i allmänhet åtminstone hafva sådana löneförmåner, att de icke väl tåla vid en sådan ytterligare beskattning.

De andra inkomstkällorna äro hufvudsakligen provisioner, kollektor och sammanskott från innehafvarne af presterliga befattningar inom de olika stiftens m. m. Jag vill blott mot dem samfäldt rigta den anmärkning, att det icke väl måtte ligga i statens intresse eller vara med statens anseende väl öfverensstämmande, att den låter sina embetsmän tigga i hop hvad som för deras nödtorft erfordras. Jag skulle vilja hemställa — om detta skulle tillämpas på ett annat område af tjensteverksamhet, t. ex. domarekallet, som ligger mig närmast — om det vore rim och reson uti, att en domare skulle gå omkring och genom kollektor i de olika församlingarne i sin domsaga hopsamla en del af hvad som för hans nödtorft erfordras, eller att han vände sig till nämndemännen med en ödmjuk anhållan, att de och andra af menige män och allmoge ville lemna några bidrag, för att domaren skulle vara i tillfälle att med något så när ekonomiskt oberoende verka för det kall, som honom blifvit förelagdt.

Det har blifvit ifrågasatt, huruvida dessa tjenstemän i trängre mening kunna anses tillhöra den klass, som egentligen kallas stats-tjenstemän. Deras uppgift är att syssla med sådana angelägenheter, som röra kyrkan, de allmänna läroverken och folkskolan, sålunda några af de vigtigaste faktorerna i samhällslifvet. Det kan väl icke förnekas, att det är en verklig statsuppgift, med de skola genomföra, och är det en statsuppgift, så äro de också statstjenare. Och äro de statstjenare, så böra de också sättas i något så när lika förhållanden med öfriga statstjenare.

Men icke nog dermed, att de icke stå i sådant förhållande, som svarar mot andra statens tjenstemäns, staten har gått ända derhän, att den icke försett konsistorienotarierna med tillräckliga medel för att utgöra eller bestrida de allra nödvändigaste utgifterna. Deraf har följt, att konsistorienotarierna måste antingen ur egen kassa förskjuta eller från andra under deras förvaltning stående kassor taga hvad som för bestridande af dessa utgifter är nödvändigt. Så har äfven vid många tillfällen tillgått, så att domkapitlen måst gå till Kongl. Maj:t och begära att få dessa sina förskott ersatta, och sedan kammarrätten granskat dessa räkningar och funnit de gjorda utbetalningarne vara oundgängligen nödvändiga, hafva medel af Kongl. Maj:t utanordnats till dessa utgifters bestridande.

Är det staten värdigt att med dessa tjenstemän så förfara, att de icke ens hafva statsmedel att tillgå för bestridande af nödiga utgifter för statens räkning, utan måste taga medel från andra håll? Mig synes svaret på denna fråga kunna blott på ett sätt besvaras.

Jag vill äfven beröra en annan fråga. Äro de nu af Kongl. Maj:t föreslagna löneförmånerna för konsistorienotarierna sådana,

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

att de kunna anses rätt afpassade efter arten och omfånget af de åligganden, som tillkomma dessa ecklesiastike tjänstemän? Till grund för bedömande af denna fråga vill jag nu endast återropa hvad som förekommer i Kongl. Maj:ts proposition om att antalet handlagda mål vid hvarterdera af de särskilda domkapitlen utgjort i medeltal mellan 1,000 och 2,000 stycken årligen. Men derjemte vill jag framhålla den omständigheten, att desse tjänstemän omhänderhafva en betydlig medelsförvaltning. I detta hänseende tillåter jag mig påpeka, att inom vissa domkapitel bestiga sig de fonder, som konsistorienotarien har att förvalta, till 400,000 kronor, samt att de årliga medelsutbetalningarna vid vissa domkapitel uppgått ända till 620,000 kronor. Under sådana förhållanden och med särskild hänsyn till omfånget och beskaffenheten af de dessa tjänstemän åliggande arbeten, kan jag icke finna annat, än att de aflöningsförmåner, som Kongl. Maj:t här föreslagit, äro synnerligen väl lämpade efter dessa åligganden och konsistorienotarierna tillkommande tjänstepligt.

Flere af de föregående talarne hafva sysselsatt sig med att bemöta statsutskottets motivering. Jag vill också säga, att det en och annan gång förefallit mig som om statsutskottet i saknad af eller i trångmål för giltiga skäl velat iakttaga ett förfaringsätt, som i någon mån påminner om hvad en ryktbar författarinna på kokkonstens område säger: man tager, der man sa hafva kan! Jag vill också i utskottets minne återkalla, hurusom i Kongl. Maj:ts proposition omtalas, att omorganisationen af domkapitlen är en mycket gammal fråga. Den framställdes första gången år 1828, väcktes derefter på tal af de kyrkolagskommittéer, som sedermera blifvit tillsatta; och uppstodo, då, på sätt en föregående talare omnämnt, frågan om organisation och delvis omreglering af domkapitlen åren 1893 och 1894 förekom i Riksdagen, så skiljaktiga meningar, att det icke synes möjligt att snart få en lösning af denna fråga. Skulle detta likväl kunna inträffa om ett eller annat tiotal år, står dock enligt min åsigt frågan om domkapitlens omorganisation icke i något oskiljaktigt samband med frågan om reglering af konsistorienotariernas löneförmåner, ty desse tjänstemän skola väl fortfarande finnas till, hvilken form man än väljer för denna omorganisation.

Den summa, som nu af Kongl. Maj:t begäres, synes mig nu icke vara större än omständigheterna kräfva. Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på, att det begärda anslagsbeloppet i någon mån komme att motvägas af det till omkring 90,000 kronor beräknade provisionsbelopp, som nu tillfaller konsistorienotarierna för redovisningen till presterskapets enke- och pupillkassa, men som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle tillfalla statsverket, om lönefrågan nu löses i den angifna riktningen. Men då Kongl. Maj:ts förslag möjligen går något längre än en och annan af denna kammares ledamöter kan finna sig hugad att gå, har jag velat ansluta mig till den af herr H. Tamm från Första Kammaren afgifna reservation med några smärre ändringar, afseende att gifva hans förslag en ännu mera koncis form. Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att på grund af hvad jag nu anfört hemställa, att Riksdagen, med

afslag å Kongl. Maj:ts framställning om pensionsrätt för konsistorienotarierna, må, med godkännande af hvad Kongl. Maj:t föreslagit såväl i afseende å lönestat för desse tjenstemän under därför i öfrigt uppställda villkor, som ock beträffande arvoden åt amanuenser, extra biträden och vaktbetjente vid domkapitlen samt skrifmaterialier och expenser för dessa myndigheter äfvensom ersättning för semestervikariat, i enlighet med Kongl. Maj:ts framställning höja det under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag med 69,409 kronor eller till 94,409 kronor samt besluta, »att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag må från riksstaten uteslutas, allt under villkor, att provisionerna å presterskapets enke- och pupillkassas medel komma att ingå till statsverket.»

Jag tillåter mig nämna, att enligt mig tillhandakommet meddelande Första Kammaren utan votering beslutat i öfverensstämmelse med det af mig nu framställda yrkandet.

Med herr Restadius förenade sig herrar *Wellander, Svartling, Alsterlund, Carlsson, Odhner* och *Eklundh* från Lund.

Herr Jonsson i Hof: Bland de inkast, som man gjort mot statsutskottets uppfattning af denna sak samt skälen för dess afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag, är det i synnerhet ett som i hög grad förvånat mig. Det är nemligen det, att de af utskottets ledamöter, som i det hela taget ha en liberal uppfattning, dock icke kunnat bifalla Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Detta yttrande torde knappast kunna fattas på annat sätt, än att den talare, som yttrade detta, ansåg, att sjelfva kännetecknet på liberalism just vore att vara liberal i fråga om beviljande af anslag, ty någon annan innebörd af hans yttrande kan jag åtminstone omöjligen finna. Hafva herrarne verkligen denna uppfattning af den sanna liberalismen, eller att den består i att bevilja anslag så fort framställningar derom göras, då har den nämnde talaren rätt i sin åsigt; men så hafva vi icke uppfattat saken, utan vi hafva ansett, att man bör i hvarje fall noga pröfva, om det anslag som begäres är välbeträckt samt af oafvisligt behof påkalladt, äfvensom huruvida det icke ställer sig ur andra synpunkter ogynnsamt eller hindrande i vägen för något annat, hvarmed det begärda anslaget står i samband.

De talare, som här uppträdt för vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller reservanternas förslag, hafva, den ene efter den andre, noggrant räknat upp alla de oegentligheter, som vidlåda det nuvarande sättet för konsistorienotariernas aflönande. Jag kan icke inse, att det varit nödigt, att så många talare lägga an på denna sida af saken, när till och med utskottets majoritet icke gjort någon invändning mot detta aflöningssätts olämplighet. Då kan det väl icke vara något skäl att upptaga tiden med vederläggande af en sak, som ingen bestridt; det kan i sådant fall vara nog, om en eller två talare räkna upp alla dessa egendomligheter. Här är ju

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

icke frågan om, att icke detta aflönings sätt är egendomligt eller, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet uttryckte sig, gammalmodigt, ty derom finnas enligt mitt förmenande inga delade meningar; utan här gäller det om man skall gå till väga på ett sådant enastående och abnormt sätt, att man först reglerar lönerna för en tjenstemannacorps och sedan i en framtid möjligen bestämmer, att dess åligganden och verksamhet skall blifva helt annan än den för närvarande är. Man har nu velat påstå, att det är något enastående det här gäller, ty konsistorierna bestå af icke-aflönade ledamöter samt endast en aflönad tjensteman, hvilken handlägger expeditionsgöromålen, äfvensom att denne tjensteman är oberoende af hvilken organisation af domkapitlet man än i framtiden vidtager. Jag skulle mot detta påstående endast vilja framställa en enkel fråga: är det meningen, att med denna omreglering af domkapitlet konsistorienotariernas åliggande skall blifva alldeles desamma som det nu är, eller syftar icke regleringen eventuellt på, att konsistorienotarierna äfven skulle blifva ledamöter af domkapitlet och få en röst vid afgörandet af de frågor, som der handläggas? Såvidt jag kunnat se, finnes i statsverkspropositionen icke ett ord om, huru man tänkt sig saken i detta fall ordnad. Man svärfvar alltså i fullkomlig ovisshet om, huruvida det af Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsbeloppet anses lämpligt, för den händelse att konsistorienotarierna blefve ledamöter af domkapitlet, eller om de bibehållas vid den verksamhet, de för närvarande hafva. Jag tycker att endast detta är en omständighet, som de herrar, hvilka önska bifall till Kongl. Maj:ts förslag, icke borde underkänna all betydelse.

Jag har redan medgifvit, att det nuvarande aflönings sättet för konsistorienotarierna är gammalmodigt och olämpligt, men äfven detta kan ju hafva sin särskilda förklaring. Domkapitlet och konsistorienotarierna hafva väl ursprungligen varit vårdare af angelägenheter, som icke mycket beröra församlingarnes eller folkets intressen, utan de hafva hufvudsakligen varit till för presterskapets skull. Detta har nog också varit anledningen till att aflönings sättet för konsistorienotarierna blifvit sådant, som det nu är. Domkapitlet hafva ansetts såsom fackinstitutioner för vederbörande presterskap mera än för folket i öfrigt.

Man må säga, att under senare tider har ju i viss mån en ändring dervidlag inträffat så till vida, att först och främst hafva folkskolorna tillkommit, som i vissa fall hafva beröring med domkapitlet, och sedermera har man gjort en ändring i lagen om presterliga befordringar, som gått i något bättre riktning än förut var förhållandet. Men speciellt beträffande denna sistnämnda omständighet tror jag, att man skulle kunna säga, att i hufvudsak förhållandet fortfarande är, att den handläggning, som åligger domkapitlet i fråga om tillsättning af presterliga tjänster, såsom upprättande af förslag etc., är en verksamhet, mera gående ut på att befordra presterskapets rätt och bästa än att befrämja församlingarnes intresse att få bästa möjliga prester uppsatta på förslaget. Ur den synpunkten kan det äfven sägas, att det aflönings sätt, som

tillämpas på konsistorienotarierna, nemligen så, att presten sjelf skall bidra till desses aflöning, har ett visst fog för sig. Härtill torde komma, att sannolikt detta onus för presterskapet vid löne-regleringarne på sin tid tagits i betraktande, hvarigenom lönerna i förhållande dertill höjts. Man måste nemligen tänka sig, att de löneregleringsnämnder, som då reglerade presterskapets löner, ej saknade kännedom om dessa utgifter och ej heller underlåtit att taga någon hänsyn till dem. Således, om man äfven erkänner, att aflöningssättet är olämpligt, och att det är önskvärdt, att ändring dervidlag sker, äro dock icke dessa skäl ensamt för sig så afgörande, att man därför bör vara färdig att antaga det förslag, som nu har förelagts Riksdagen.

Utskottet har vågat påstå, att frågan om domkapitlens organisation står på dagordningen; och mot det påståendet invände en talare, att så icke skulle vara förhållandet, därför att denna fråga föll vid 1893 års riksdag. Ja, skall den omständigheten, att en fråga vid en eller två föregående riksdagar *fallit*, vara afgörande för huruvida denna fråga står på dagordningen eller ej, lär väl ingen annan fråga stå på dagordningen, än de, som af Riksdagen blifvit bifallna, och då kan man säga detsamma om alla frågor, som vid ett enda tillfälle ej vunnit Riksdagens godkännande.

Nej, mine herrar, denna fråga *står* nog på dagordningen, och *måste* stå der, tills den får en tillfredsställande lösning. Ty huru stort det motstånd än må vara, som ställer sig i vägen för en mer *folklig* organisation af domkapitlen än det år 1893 föreliggande förslaget innebar, så är dock denna fråga af den beskaffenhet, att den enligt mitt förmenande med sådan kraft skall arbeta sig fram steg för steg, att den förr eller senare måste blifva löst.

Det är ej nog med att, såsom herr Elowson anmärkte, man kommer till rätta med den föreliggande frågan på det sättet, att lekmanneelementet i församlingarne skulle få ett ord med i laget vid tillsättande af biskop. Detta är ej nog, ehuru det skulle vara en bidragande omständighet för att man skall komma till rätt resultat. Men det är af lika, om icke större vikt, att lekmanneelementet får mer att säga i fråga om domkapitlens sammansättning och i fråga om deras befogenhet, än hvad som vid 1893 års riksdag af Kongl. Maj:t föreslogs.

Man kan visserligen säga, att för närvarande — när lektorer och skollärare för öfrigt äro medlemmar af domkapitlet — det icke saknas lekmanneelement i domkapitlen, men dessas organisation är dock i det hela så pass bristfällig, och bestämmelserna i fråga om kyrkliga ärenden så pass knapphändiga, att man dermed ej kan vara tillfredsstäld. Bästa beviset därför äro de många försök, som gjorts att få mer utförliga bestämmelser till stånd rörande domkapitlens verksamhet, i fråga om deras organisation m. m.

Men nu säger man, att denna fråga är en *fristående* fråga för sig, så att, om man reglerar lönerna för dessa notarier, detta icke på minsta sätt skulle hindra genomförandet af en förbättrad organisation af domkapitlen. Men, mine herrar, jag undrar i sjelfva verket, om någon af eder, som hylla denna åsigt, kan säga, att ett

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

bifall till denna lönereglering ej har inflytande på möjligheten att sedan få till stånd en omorganisation af domkapitlet, för så vidt nemligen herrarne icke önska, att denna omorganisation skall bli mer *byråkratisk* än den för närvarande är. Är det sistnämnda herrarnes mening, så gifver jag herrarne rätt i att ett bifall till detta löneregleringsförslag icke alls lägger hinder i vägen för en sådan organisation af domkapitlet, utan tvärt om skall i hög grad befordra densamma. Men jag frågar: är det verkligen lämpligt, att *Andra Kammaren* med öppna ögon skall slå in på denna väg, hvarigenom man underlättar utsigten att få en byråkratisk organisation till stånd, men i hög grad försvårar möjligheten att åstadkomma en organisation af domkapitlet i folklig riktning? Denna synpunkt är enligt mitt förmenande helt och hållet afgörande för, huruvida kammaren bör ställa sig på utskottsmajoritetens sida eller på den andra sidan.

Jag skall be att få anställa en liten jämförelse mellan den nu föreliggande frågan och en annan fråga, hvilken jämförelse kanske skall i någon mån klarera innebörden af den förstnämnda frågan. De flesta af kammarens ledamöter — åtminstone alla, som ha haft säte i kammaren under de senaste 6 å 8 åren — minnas väl, huru många gånger frågan om lönereglering för elementarlärarne varit å bane inom Riksdagen, och huru varmt flere talare yttrat sig för behovet af denna reglering. De torde äfven minnas, att knappast någon har helt och hållet velat bestrida, att det icke funnits skäl att genomföra en sådan lönereglering, men att trots detta *Andra Kammaren* oupphörligt med största fasthet stält sig på den ståndpunkten, att ingen lönereglering bör genomföras förrän i samband med ändrad organisation af skolorna, och detta på det goda skälet, att — om kammaren släppte ifrån sig lönereglerings-trumfen — skulle det kompakta motståndet, som reser sig mot den läsordning, som denna kammare vill genomföra, aldrig kunna brytas. Tycka herrarne icke, att dessa båda saker — frågan om läroverkens organisation och lönereglering för lärarne, och den nu af mig berörda frågan om domkapitlens organisation och löneregleringen för notarierna — i hög grad ha syskontycke med hvarandra? Jag är för min del öfvertygad om att — derest detta löneregleringsförslag blir af Riksdagen bifallet — vi få taga farväl af en folklig omorganisation af domkapitlet; och de af herrarne, som tycka, att detta skulle vara något eftersträfvansvärdt, må gerna yrka bifall till förslaget, och det torde i så fall bli framtidens sak att afgöra, hvem som har rätt i sin uppfattning af denna fråga.

När nu utskottets majoritet har ansett dessa omständigheter vara af afgörande betydelse för förslaget, är det naturligt, att utskottet icke brytt sig om att gifva sig in på detaljerna af det föreliggande förslaget. Det skulle ur viss synpunkt äfven vara onödigt att beröra dessa detaljer för den, som i frågan har samma uppfattning som jag; men när man å andra sidan sökt göra gällande, att de ökade utgifter, som genom förslagets antagande skulle ådragas statsverket, icke skulle vara af någon afsevärd betydelse, kan det måhända vara skäl att äfven från vår sida söka något komplettera

dessa beräkningar. Ty man har från motsatt sida alldeles förbisett den inverkan, som först och främst ålderstilläggen och sedermera pensionerna skulle hafva för statsverkets utgifter; man har ensamt hållit sig vid den siffra, som föreligger i den kongl. propositionen, men som sagdt icke tagit hänsyn till dessa siffror. Den summa, som direkt skulle bli en ökad utgift genom förslagens antagande, är ungefär 69,000 kr. Men om man utgår från den uppfattningen, att t. ex. af ålderstilläggen $\frac{2}{3}$ i genomsnitt blefve årsutgifter, skulle detta höja summan med 4,333 kronor. Antager man åter, att pensionsbeloppet i genomsnitt för år skulle bli $\frac{1}{3}$ af hvad det högst skulle kunna utgöra, så blefve det en summa af 16,667 kronor: således en sammanlagd ökning öfver den siffra, som föreligger i den kongl. propositionen, af 21,000 kronor. När man således söker att förringa den ekonomiska innebörden af förslaget, har man förbisett hvad som hänger samman med de *synliga* siffrorna och ej tagit alla de blifvande utgifterna i betraktande.

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Det har, herr talman, erkänts, att lönesättet för dessa notarier är olämpligt, och att det kunde vara önskvärdt, att man så snart som möjligt blefve satt i tillfälle att på ett tillfredsställande sätt skaffa denna fråga ur verlden. Men när detta enligt min mening ej kan ske på sätt, som här föreslagits — att nemligen ensamt för sig reglera lönerna för notarierna — undrar jag ändå, om icke en hvar, som väger skäl mot skäl, bör medgifva, att ett uppskof med denna lönereglering på 2, 3, 4 eller 5 år i sjelfva verket icke skulle medföra synnerligen stor olägenhet. Det torde ej kunna nekas, att det för samhället sjelft är bäst, att denna fråga för tillfället får hvila, tills den kan afgöras i samband med de andra frågor, som böra samtidigt lösas. Hafva de personer, som måste bidraga till notariernas aflöning, *hittills* kunnat komma ut med att lemna dessa provisioner i skilda former — t. ex. i form af stämpel, expeditiönslösen m. m. — så äro väl ej *nu* tidsomständigheterna för dem svårare än hvad de voro förut, så att man ur *den* synpunkten — utan all hänsyn till sambandet med de öfriga frågorna — måste lösa den nu föreliggande. Tvärt om måste man erkänna, att alla dessa herrar nu arbeta under något gynnsammare förhållanden än förut, om jag nemligen går tillbaka ett tiotal af år eller mer. Det skulle väl *då*, när alla förnödenheter stodo högt i pris — lifsmedel, hyra och allt annat — varit ofantligt mycket större skäl att söka befordra frågan ur verlden än för närvarande. Och från samma synpunkt sedt måste man medgifva, att — om ock en och annan af dessa konsistorienotarier kan anses hafva något lägre inkomster än önskligt är — dessa tjänstemän dock torde under nuvarande tidsomständigheter mycket lätt kunna vänta några år på denna sin lönereglering.

Huru jag än ser saken, må jag bekänna, att jag omöjligen kan finna det vara välbetänkt af kammararen att utaf några slags känsloskäl, i hvilken form de än må framställas, låta beveka sig att släppa hufvudsyftet ur sigte och lemna bifall till vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller den förstakammar-ledamotens reservation,

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

som ju icke skilja sig i annat afseende, än att pensionsrätten skulle, enligt det senare förslaget, falla bort.

Det borde kanhända äfven beröras en annan detalj, innan jag slutar. Säsom herrarne hafva sett, har statskontoret föreslagit ett belopp i rundt tal af 16,300 kronor för biträden på expeditionerna, under det att Kongl. Maj:t har ansett 19,600 kronor behöfva användas för amanuenser inom domkapitlet. Nu föreslås det bland vilkoren för dessa tjänsters tillsättande, säsom vanligt, att tjänstemännen icke få åtaga sig annan befattning vare sig å rikets, Riksdagens eller kommunens stat och icke heller annan tjänstebefattning, för så vidt denna ej anses hinderlig för tjänstens fullgörande. Det är ett vanligt vilkor, som alltid har flutit in vid löneregleringarne, och ur den synpunkten synes det icke vara något att säga om det. Men jag vill återföra i herrarnes minne, huruledes det finnes afgifven en motion, som ännu icke behandlats inom statsutskottet, och hvilken med slående styrka, enligt min mening, visar behofvet af ändring i detta stycke, derför att exempel framställas i skilda former, huru trots dessa bestämmelser tjänstemän hafva en mängd tjänstebefattningar i annan rigtning, än i löneregleringarne afsetts, hvilka bisysslor ovilkorligen i hög grad återverka på den ordinarie tjänstgöring, som de hafva att fullgöra. Huru tro nu herrarne att det skulle komma att gå, om detta förslag blefve bifallet med dessa vilkor? Hvem skall afgöra, om andra främmande uppdrag anses hinderliga för tjensten? Är det några sådana myndigheter eller personer, som i större grad än de vederbörande, som förut haft att pröfva dessa saker, här vid lag skola blifva bestämmande? Och kan man då icke tänka sig, att, om dessa notariers tjänstgöring kommer att erhålla den vanliga formen af 3 å 4 timmar, behofvet af biträde för dem blir något helt annat, än om man, innan löneregleringen blir klar, har en sådan bestämmelse, att tjänstgöringen blir, låt oss säga, 6 å 8 timmar. Allt detta blir lemnadt i vida fältet, såvida man nu bifaller detta förslag. Men det kan sannolikt vara utsigt för att man skall få denna fråga behörigen utredd, om man väntar med bifall till detta förslag intill dess först utskottet och sedermera Riksdagen varit i tillfälle att pröfva, hvad som lämpligen bör bestämmas i fråga om dessa vilkor. Den omständigheten, äfven den, har således, om också icke stor, dock någon betydelse i frågan här.

Jag skulle vilja sluta med att varmt lägga kammarens ledamöter på hjertat att icke här låta känsloströmningar taga bort sitt kalla, lugna, beräknande förstånd, när frågan skall afgöras.

För min del anhåller jag naturligtvis om bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Ollas A. Ericsson, Truedsson, Norman, Jansson* i Saxhyttan, *Olsson* i Sörnäs, *Bromée, Norberg, Eriksson* i Qväcklingen, *Ola Bosson Olsson, Hahn, Sälling, Hammarström* och *Anderson* i Hasselbol.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mine herrar! Efter den uttömmande utredning af denna fråga och särskildt af de nuvarande

olägenheterna med det nu gällande aflöningsättet, hvilken kommit frågan till del ifrån statsrådsbänken, har det icke kunnat falla mig in att vilja komma med ett upprepande af dessa saker, äfven om jag icke hade velat ställa mig till efterrättelse den lilla förmaning, som af den siste talaren i det hänseendet meddelades. Jag hade därför velat inskränka mig till att uttala mina lifligaste sympatier för föreliggande förslag.

Den siste talaren har emellertid framställt åtskilliga skäl för afslag, hvilka icke kunna lemnas alldeles oberörda. Han talade om huru ovisst det syntes vara, hvilken ställning den nye konsistorienotarien skulle intaga, i händelse konsistorierna skulle blifva ombildade, huruvida han skulle blifva ledamot eller icke-ledamot af domkapitlet. Jag har litet svårt att förstå, hvad det har med denna fråga att göra. Ty vare sig han blir ledamot eller icke-ledamot, behöfver han väl lefva och ha någon lön att lefva af.

Sedermera har såsom det förnämsta skälet för afslag framhållits ett mycket farligt spöke, som aldrig undgår att göra intryck på denna kammare, ordet: »byråkrati». Man är mycket rädd, att, om man bifaller denna lönereglering, man skall dermed, när en gång domkapitlen blifva ombildade, få dem mera byråkratiska än nu, i stället för att man vill hafva dem mera folkliga. — Jag har mycket svårt att förstå äfven det skälet. Ty vare sig att domkapitlen äro byråkratiska eller folkliga, måste de väl alltid hafva tjänstemän.

Vidare framhölls en jernförelse med läroverken, hvilken skulle vara riktigt öfverbevisande i frågan. Men den jernförelsen haltade ganska betydligt. Ty vid läroverksfrågan — de, som der äro inresserade, äro väl framför allt lärarne sjelfve. Här återigen gäller det icke ledamöterna af domkapitlet, utan det gäller domkapitlens tjänstemän. Jag kan därför icke heller i detta fall förstå, att det skall kunna hafva särskild inverkan på domkapitlens ombildning, huruvida Riksdagen nu fastställer denna lönereglering för tjänstemännen eller icke.

För att nu framtvinga denna domkapitlens ombildning, vill man använda ett medel, som synes mig vara föga värdigt, nemligen att sätta tumskrufvar på de temligen klen aflönade komministrarne, kyrkoherdarne och elementarlärarne. Det är dessa, som skola lida, till dess Riksdagen får domkapitlet ombildade i det syfte den vill hafva. Jag hemställer till kammaren, om detta är värdigt.

Slutligen gjordes ett försök att skrämman oss med motionen om lagstadgad arbetstid för tjänstemännen. Jag tycker, att så länge den der motionen ännu icke är behandlad, behöfva vi icke taga hänsyn till den i en så vigtig fråga som denna.

Jag tror för öfrigt, att om några tjänstemän få arbeta sin normala tjänstetid, så är det domkapitlens, att döma efter den redogörelse, som lemnas angående i dem förekommande ärenden.

Till slut vädjade den siste talaren till kammaren, att den icke måtte låta känslan råda, utan visa sig kall och lugn. Jag skall i stället be att få uppmana kammaren att visa sig rättvis.

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som afgifvits af ledamöterna från Första Kammaren.

Herr Hazén: Blott några få ord!

Enär denna fråga både skriftligen och muntligen vunnit så allsidig och grundlig utredning, enär vidare lösningen af denna fråga icke, så vidt jag kan inse, verkar störande eller ingripande i den af oss alla önskade omorganisationen af domkapitlet, utan fastmer kan anses vara främjande för densamma, enär vidare jag håller före, att det är olämpligt att använda denna fråga såsom en fråga i det syfte, som synes mig ligga bakom, nemligen att den skall vara ett framtida magtmedel, då det gäller denna omorganisation, utan man i de bränningar man här har att gå igenom bör anlita ett säkrare roder än detta, nemligen klar insigt, ädel afsigt och rena motiv, åtföljda af ja och nej, vidare enär i denna fråga ligger, såsom det blifvit erkänt från alla håll, så mycket af tidsenlighet, billighet, rättvisa och framåtskridande, att, för så vidt dessa stormagter nu skola hafva öppen väg, det icke kan blifva tvifvel underkastadt, hvad ställning man bör intaga till frågans lösning, enär, säger jag, så är, skall jag helt enkelt göra mig kall, såsom nu blifvit tillrädt, mot de känslöströmmingar, herr Olof Jonsson i Hof sökte framkalla, och helt enkelt yrka afslag å utskottets och hemställa om bifall till herr Restadius' förslag.

Herr v. Friesen: Herr talman! Det kan väl tyckas, att det är djerft af mig att uppträda gent emot representanten för Karlstad och bestrida hvad han sagt angående de nuvarande domkapitlens förträfflighet; ty såsom sjelf ledamot af domkapitel bör han kunna bättre bedöma den frågan än jag. Men jag vill dock framhålla — och detta icke såsom klander mot honom, utan såsom allmän regel — att medlemmar af en institution oftast äro de siste, som inse behofvet af institutionens reformerande.

Jag vill sålunda anförä, att det många gånger bestämdt framhållits, att t. ex. domkapitlen i Upsala och Lund, som styra de två, som jag tror, största stiften, åtminstone i många hänseenden största stiftet — att dessa hafva en organisation, som svårligen ur någon synpunkt kan försvaras. Det har vidare och med styrka framhållits, att domkapitlen, så som de nu äro sammansatta, icke äro lämpade för att styra de allmänna läroverken. Särskildt har det ofta starkt betonats, att det är en oegentlighet, att lektorerna vid ett af stiftets högre läroverk skola bilda styrelse för bland annat sina kamrater vid andra högre läroverk i samma stift. Det är dessa bestämda anmärkningar mot domkapitlens nuvarande sammansättning, som genast fallit mig in. Jag skulle kunna uppräknå flera, men vill icke dermed upptaga tiden. Jag har blott velat erinra, att det är en allmänt erkänd sak, att domkapitlen verkligen behöfva reformeras.

Nu är frågan den, huruvida den lönereglering, som här är föreslagen, kommer att lägga något hinder i vägen för denna reform. Jag kan gifva såväl herr statsrådet och chefen för ecklesia-

stikdepartementet som många andra talare rätt deruti, att icke *behöfver* löneregleringen utgöra något hinder för en ombildning af domkapitlen; men lika fullt är det min öfvertygelse, att den *blir* ett afgörande hinder för domkapitlens reformerande.

Jag vill också i detta sammanhang framhålla, att det äfven ur en annan synpunkt icke vore välbetänt att nu slå fast en lönereglering för konsistorienotarierna, såsom här blifvit föreslaget. Det kan nemligen hända, att om reformen af domkapitlen komme att gå t. ex. i den rigtning, som angifves af redan framställda förslag, nemligen så, att konsistorienotarien förvandlades till en stiftssekreterare, som skulle blifva medlem af domkapitlet —, det kan hända, säger jag, att, om reformen komme att gå i den rigtningen, åtminstone Andra Kammaren skulle anse, att konsistorienotarien borde åtaga sig äfven denna befattning för den lön, som nu föreslås. Men om man nu beviljar honom denna lön, torde det vara temligen klart, att, om han sedermera blir stiftssekreterare och medlem i den styrelse, der han förut endast varit tjänsteman, det kommer att framställas anspråk — hvilka genomdrifvas — derpå, att han skall erhålla ökad lön. Det är tydligt, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sjelf har denna uppfattning, enär de löneförmåner, han nu föreslagit för konsistorienotarie, som ju icke är medlem af domkapitlet, äro lägre än de löneförmåner, som han år 1893 ifrågasatte för stiftssekreterare, då förutsättningen var, att denna skulle vara medlem af styrelsen.

Nu kan det invändas — man har så många medel, med hvilka man vill locka kammaren att gå in på detta förslag — att den saken har kammaren i sin hand, när det en gång gäller. Af Kongl. Maj:t är nemligen föreslaget ett vilkor, att konsistorienotarien skall vara underkastad den förändring i tjänstgöringen, som kan varda föreskrifven, och genom det beslut, man afser att få till stånd, är detta vilkor ytterligare stärkt — jag vet dock icke rätt, hvilket förslag man nu har för afsigt att drifva; men åtminstone var det meningen med greffe Sparres med fleres reservation att få detta vilkor ytterligare stärkt, så att konsistorienotarie jemväl skall vara underkastad den ändring i tjänstgöringen, som kan blifva en följd af domkapitlens omorganisation. Jag vet icke, om detta tillägg står kvar i herr Tamms förslag. Här äro verkligen så många förslag framställda, att det icke är möjligt att hålla reda på dem, och man vill till och med, att kammaren nu skall taga ett förslag, som man hör för första gången uppläsas, och som derjemte är ganska invecklad och svårt att till dess räckvidd bedöma. Hvad som menas med ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition eller till utskottets hemställan eller till någondera af reservationerna, är fullt tydligt. Dessa hafva kammarens ledamöter varit i tillfälle att läsa. Men hvad herr Restadius' förslag innebär, kan jag åtminstone för tillfället icke bedöma. Jag vet sålunda för tillfället icke, om det ingår äfven i herr Restadius' förslag, att konsistorienotarie skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som af en omorganisation kan blifva en följd. Men huru vilkoren än må lyda, innebär det alldeles icke någon trygghet

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

för att man icke kommer att framställa anspråk, hvilka komma att genomdrifvas, på att löneförhöjningen skall komma konsistorienotarien till godo, om han en gång blir stiftssekreterare och medlem af stiftsstyrelsen. Jag vill i detta hänseende erinra kammaren derom, att precis samma vilkor, som med afseende härå finnes intaget i grefve Sparres m. fl. reservation, precis samma vilkor återfinnes t. ex. uti lönestaten för landbruksstyrelsen. Detta hindrade emellertid icke, att, när sekreteraren i landbruksstyrelsen skulle blifva medlem af samma styrelse, denna förändring omöjligen kunde genomföras, utan att tillika löneförhöjning beviljades honom. Ty man sade, att en omorganisation icke kan bestå deri, att sekreteraren får en annan befattning än den han förut haft, nemligen att han från att vara tjänsteman hos styrelsen blir medlem af densamma; detta vore icke en omorganisation.

Jag vet icke, hvad herr Restadius' förslag i detta hänseende innehåller. Om således detta förslag är det, hvartill alla de ansluta sig, som icke vilja bifalla utskottets hemställan, kan jag icke bedöma, om jag nu, vid talet om det förstärkte medlet att locka, yttrat mig mot den eller icke.

Af en kamrat i statsutskottet har redan medgifvits och af åtskilliga andra talare har med mycket slående skäl framhållits, att det nuvarande aflönings sättet för konsistorienotarierna är synnerligen olämpligt; *men* ifrån den premissen kommer man icke till den storartade lönereglering, som Kongl. Maj:t föreslagit. Nej, från den premissen kommer man i stället till en annan slutsats, nemligen den, att de mycket omtalade olämpliga löneförmånerna böra ersättas med statsmedel till ett belopp, motsvarande det, hvartill desamma för närvarande uppgå. På den afdelning af utskottet, som haft ärendet under behandling, har en beräkning blifvit gjord öfver det belopp, hvartill dessa olämpliga löneförmåner uppgå. Man kunde räkna något olika, men den siffra, vid hvilken vi då stannade, var 28,263 kronor 8 öre, eller i rundt tal 30,000 kronor. För denna summa, mine herrar, kunna vi blifva qvitt den stora olägenhet, som här af alla så starkt framhållits, nemligen att aflönings sättet är olämpligt. Det är således icke värdt att anföra denna olämplighet i aflönings sättet såsom ett skäl, hvarför nu hela denna af Kongl. Maj:t begärda lönereglering skulle bifallas. Om Kongl. Maj:t komme till Riksdagen med en framställning, att som de och de konsistorienotarierna tillkommande löneförmånerna utgå på ett olämpligt sätt, och som deras belopp uppgår till det och det, så proponeras, att Riksdagen måtte aflösa, om jag så får säga, dessa olämpliga löneförmåner med ett mot deras belopp svarande anslag, då vore förhållandet ett annat. Det är till en sådan proposition, som alla de motiverat bifall, hvilka snart sagdt uteslutande hållit sig till dessa löneförmånens olämplighet, men icke till den nu föreliggande propositionen.

Af en föregående talare har också blifvit sagdt, att man måste unna dessa tjänstemän något att lefva af. Kammaren skulle således möjligen kunna få den föreställningen, att konsistorienotarierna icke hafva något att lefva af eller åtminstone att de hafva mycket

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

små inkomster. Jag ber då att ur statskontorets betänkande få erinra kammaren om hvilka löner dessa tjänstemän ha, och jag hemställer, om kammaren verkligen anser, att de icke kunna lefva på dessa löneförmåner. Konsistorienotariernas inkomster utgjorde i medeltal för åren 1883—1887 uti Upsala erkestift 7,280 kr. 24 öre, i Linköpings stift — förutom fri bostad — 6,017 kr. 12 öre, i Skara stift 5,275 kr. 48 öre, i Strengnäs stift — förutom fri bostad till angifvet värde af 500 kronor — 6,277 kr. 65 öre, i Vesterås stift 3,610 kr. 34 öre, i Vexjö stift 4,811 kr. 92 öre, i Lunds stift 4,808 kr. 29 öre jemte expeditionslösen, uppgående till 3,474 kronor 84 öre, hvarifrån dock skall dragas en summa af mellan 800 och 900 kronor, så att det återstående beloppet uppgår till omkring 7,400 kronor, vidare i Göteborgs stift 4,355 kr. 84 öre, i Kalmar stift 3,778 kr. 11 öre, i Karlstads stift 4,036 kr. 69 öre, i Hernösands stift 4,564 kr. 71 öre och i Visby stift 2,681 kr. 49 öre. Jag frågar, om det med afseende å konsistorienotariernas förmåga att slå sig fram här i lifvet verkligen är något trängande behof att för dem göra en lönereglering.

Af ett par talare har sagts, att utskottet erkänner de skäl, som i statsrådsprotokollet blifvit åberopade för den föreslagna löneregleringen. Detta står dock icke i full öfverensstämmelse med verkliga förhållandet. Utskottet erkänner visserligen, att åtskilliga af skälen äro befogade, men utskottet anser icke, att dessa skäl motivera den lönereglering, som af Kongl. Maj:t är föreslagen. Det finnes icke i utskottets betänkande uttaladt.

Man har sagt, att här icke skulle vara fråga om aflöningen för chef och ledamöter i stiftsstyrelsen. Det är sant, om nemligen stiftsstyrelsen är sammansatt, som nu är fallet. Men om konsistorienotarien kommer att förvandlas till medlem af stiftsstyrelsen, så gäller denna lönereglering just en medlem af stiftsstyrelsen och blifver i alla händelser utgångspunkten, då man den gången skall bestämma, hvilken aflöning stiftssekreteraren skall åtnjuta. Man hade då redan hunnit ett godt stycke på väg, och hade sedan det lättaste steget kvar till att få upp lönen till den höjd man önskade.

Det har nu, och egendomligt nog just från de herrars sida, som påstå, att den föreslagna löneregleringen icke kommer att lägga något hinder i vägen för en ombildning af domkapitlet, framställt ett förslag, som väl skulle taga denna kammare, emedan derigenom kammaren skulle få ombildningen af domkapitlet i sin hand. Så är väl nemligen afsigten med herr Tamms reservation och, såsom jag förmodar, äfven med herr Restadius yrkande. Ty enligt dessa båda förslag skulle pensionsrätten uteslutas, och då är väl meningen den, att kammaren skulle tänka sålunda: så angelägen är man väl om pension åt dessa tjänstemän, att en framställning derom alltid framkommer; men då kunna vi hålla igen och säga: nej, någon pension lemna vi icke, förr än domkapitlet blifvit reformerade. Sålunda skulle kammaren, oaktadt de nu beviljade lönerna, hafva kvar ett magtmedel för framtvingande af reformen. Ja, den kroken tror jag dock icke det är skäl att nappa på; ty det är en orimlighet att antaga en lönestat med lön, tjänstgöringspenningar och

Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)

ålderstillägg, men utesluta pensionerna. Den orimligheten är så stor, att det, när pensionsfrågan sedermera kommer före, blir omöjligt för Riksdagen att motsätta sig framställningen om pensionering. Detta förslag anser jag sålunda vara vida sämre än Kongl. Maj:ts. Kongl. Maj:t tager åtminstone saken fullt ärligt och föreslår löneregleringen, som han anser den böra vara; men dessa herrar förorda icke en lönereglering, sådan de anse den böra vara.

Den ärade representanten för Karlstad ansåg, att frågan om konsistoriernas ombildning är fallen. Ja, antaga vi nu vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller grefve Sparres m. fl:s reservation eller herr Tamms reservation eller herr Restadii förslag, då är frågan om domkapitlens ombildning icke allenast fallen, utan äfven begrafven, och vi hafva till och med fått gravvård på grafven.

Herr Nilsson i Skärhus förklarade sig instämma med herr von Friesen.

Herr von Krusenstjerna: Jag förenar mig i det yrkande, som herr Restadius framställt.

Jag ställer mig mycket gerna till efterrättelse hvad som nyss uttalades af en ärad talare på gefleborgsbanken att icke upprepa de skäl, som här blifvit anförda af en del andra talare, och jag skall därför inskränka mig till att endast angifva, att det hufvudsakliga skälet, hvarför jag instämmer i ett sådant yrkande som det af herr Restadius framställda, det vill säga om hufvudsakligt godkännande af Kongl. Maj:ts proposition med undantag af pensionsfrågan, har varit icke så mycket hänsyn till dessa konsistorienotarier, utan fastmer den af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i hans anförande till statsrådsprotokollet framhållna omständighet, att följderna deraf, att man icke lemnat tillräckliga medel till aflöning af konsistoriernas kansli, har blifvit, att man för dessa institutioners bestånd måste uppsöka utvägar, hvilka icke å något förvaltningsområde i vårt land hafva sin motsvarighet, och som delvis icke ens äro öfverensstämmande med statens värdighet.

Härtill vill jag endast lägga, att det af talaren på gefleborgsbanken åberopade exemplet om det sätt, hvarpå frågan om aflöning åt elementarlärarne blifvit behandlad, icke berör mig. Jag har nemligen den uppfattningen, att man skall behandla hvarje sak för sig, och jag har aldrig kunnat godkänna det tillvägagångendet att låta vissa tjänstemän umgälla, att man icke kunnat framtinga en önskad läroverksreform.

Jag hemställer, som sagdt, om bifall till det af herr Restadius framställda yrkandet.

Herr Restadius: Jag begärde ordet allenast för att meddela herr von Friesen den upplysningen, att så vidt jag begriper svenska språket, står i det af mig framställda yrkandet, att alla de villkor, som Kongl. Maj:t framställt, med undantag af pensioneringen, skulle godkännas. Bland dessa faller också uppenbarligen det som finnes

omnämndt å sid. 41 i statsutskottets utlåtande under punkt 31 att konsistorienotarie skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som kan varda föreskrifven. Det är uppenbart, att om förslaget antages med detta vilkor, så kan vid omorganisation af domkapitlen Kongl. Maj:t föreskrifva sådana förändrade vilkor i tjänstgöringen för tjänstemännen, utan att några nya löneförmåner för dem behöfva ifrågakomma.

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Densamme ärade talaren antydde, att herr Tamm med sin reservation och äfven jag i min ringa mån genom mitt yrkande skulle hafva velat ställa en krok för vederbörande. Att jag icke har kunnat vilja göra det, bör för samme ärade talare vara uppenbart, ty den vaksamhet, han alltid ådagalägger, gör det tydligt, att ett dylikt försök från min sida icke skulle leda till något resultat.

Skälet hvarför jag yrkar bifall till mitt förslag är, att det är billigare än det af Kongl. Maj:t framställda, och att detta förslag följaktligen kan hafva mera utsigt till framgång i denna kammare, emedan ju här hänsyn till billigheten ofta är bestämmande.

Jag skall be att få i korthet bemöta några af de anmärkningar, som den högt ärade talaren herr Olof Jonsson framstälde. Han började med att säga, att han fann det orimligt och olämpligt, att de föregående talarne flercaldiga gånger upprepat samma sak, nemligen invändningarne mot det nuvarande sättet för konsistorienotariernas aflöning. Udden i denna anmärkning blef dock något bruten, då han i samma anförande yttrade, att han förde sparsamhetens talan, och att han icke var liberal, åtminstone icke då det var fråga om penningar. Detta har jag hört anföras många gånger förut under debatterna, och då kan ju det ena få qvitta det andra. Detta var dock icke en anmärkning, som var af synnerlig vikt.

Hvad som denne talare mest betonade, var, att derest man medgaf tjänstemannen den äskade aflöningen, så skulle oomkullrunkeliga hinder läggas i vägen för den eftertraktade omorganisationen af konsistorierna. Jag ber då att få återopa samma moment, som jag nyss nämnde, nemligen att tjänstemännen, derest Kongl. Maj:ts förslag eller någon af reservationerna antages, äro skyldiga att underkasta sig den förändrade tjänstgöring, som af en omorganisation af domkapitlen är en gifven följd. Jag kan derför icke förstå, att löneförmånernas beviljande skall utgöra något hinder för uppnående af det mål, man eftertraktar.

Samme talare sade vidare, att han ansåg, att man, derest Kongl. Maj:ts förslag nu antoges, icke skulle kunna få de ecklesiastika domkapitlena ändrade i folklig rigtning. Han talade emellertid icke om, hvad han menade med en omorganisation i folklig rigtning, och han har heller icke angifvit de skäl, hvarför en sådan enligt hans mening genom ett dylikt förslag skulle försvåras eller omöjliggöras. Derför lemnar jag denna anmärkning helt och hållet å sido och betraktar den som blott och bart ett löst påstående af honom.

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Han yttrade vidare, att derest Kongl. Maj:ts nu föreliggande framställning afslås, så skulle icke värre komma att inträffa, än att frågan nu uppsköttes för att om 3 å 4 år komma tillbaka. Hvarför det icke skulle dröja längre, därför angaf han icke något skäl. Han borde emellertid besinnat, att då denna fråga stått på dagordningen allt sedan år 1828 och icke, som han nämnde, förevarit blott 1893 och 1894, så är det föga sannolikt, att på så kort tid som 3 å 4 år en så länge omtvistad fråga skulle finna sin lösning, särdeles som frågor på det kyrkliga området, på samma gång meningarne allt skarpare brytas emot hvarandra, blifva allt svårare att lösa, synnerligast då de röra ett så grannlaga ämne.

Samme talare sade vidare, att man skulle lemna känslöstämningar å sido. Mine herrar, det är icke känslöstämningar, det är blott förståndet, det är känslan för det rättvisa, som bjuder mig att yrka, att tjänstemännen i fråga skola ställas i jembredd med öfriga tjänstemän.

Jag yrkar fortfarande bifall till min framställning och har derigenom velat gifva ett vittnesbörd om min orubbliga öfvertygelse, att rätt skall gå före magt.

Herr Ivar Månsson: Det har under öfverläggningen i kammararen uttalats den uppmaning, att man borde med lugn gå till pröfningen af denna fråga, att man vidare icke borde upprepa förut under debatten anförda skäl, och slutligen att man skulle fatta sitt beslut endast med hänsyn till rättvisans fordringar.

Jag skall försöka att ställa mig alla dessa tre uppmaningar till efterrättelse, då jag går att votera i denna sak. Och jag vill icke minst ställa mig den sistnämnda uppmaningen till efterrättelse, men jag tror mig i alla fall böra, som sakerna nu stå, rösta för bifall till utskottets förslag. Jag kan nemligen icke se, att, som konsistorienotarierna för närvarande äro aflönade, det går någon nöd på dem, utan tvärtom. Jag tror, att, med de inkomster de hafva, de äro högt eller åtminstone skäligen godt aflönade. Ser jag till, på hvad sätt dessa aflöningar tillkommit, så är en stor del deraf ifrån presterskapet, särskildt kyrkoherdarne i de konsistoriella gällan, och ser jag åter på, huru deras aflöning ställer sig, så kan jag för min del icke heller se, att det är någon fara med att de få betala denna afgift. Går jag deremot något längre och ser på, hvilka som aflöna dessa kyrkoherdar, så ställer det sig på det viset, att det är nära nog ensamt jordbrukarne, som få betala presterskapets aflöning. Der, mine herrar, hafva vi en omständighet att taga i betraktande, och jag tror, att en rättelse dervidlag är lika nödvändig som trots någon lönereglering för konsistorienotarierna. Jag ställer mig därför helt enkelt på den ståndpunkten, att lika nödvändigt som det är att få en reform i konsistoriernas organisation, lika nödvändigt är det att få en sådan med afseende på presterskapets löner. Jag vill, att dessa frågor så vidt möjligt skola lösas i ett sammanhang och blifva så nära sammanbundna med hvarandra som möjligt. Ty, mine herrar, här äro verkligen reformer af nöden, der rättvisa och billighet böra få tala.

Det är hufvudsakligen på grund af dessa skäl som jag icke kan gå med på Kongl. Maj:ts förslag. Härtill föranledes jag äfven af hvad vi fingo lära af landtbruksstyrelsen, hvars sekreterare fick särskild högre aflöning, då han gick in som ledamot, och der ett biträde efter sekreteraren då kom att tillsättas. På samma sätt kan det komma att gå här, om konsistorienotarierna blefve stiftssekreterare.

Af dessa skäl tror jag, att man äfven af hänsyn till rättvisans kraf kan ställa sig på samma ståndpunkt som utskottet, hvilket jag, herr talman, ber att få göra, i det jag kommer att rösta för bifall till dess hemställan.

Herr Elowson: En ledamot af statsutskottet uttalade nyss den meningen, att den reglering af löneförmåner, hvarom nu är fråga, icke behöfver vara ett hinder för en blifvande omorganisation af domkapitlen, men att den dock blir ett hinder. Ja, mine herrar, man kan ju taga hvilken sak som helst och sätta den uti ett kausalsammanhang med en annan, ehuru ett sådant icke finnes. Min föregående argumentering gick hufvudsakligen derpå ut, att löneregleringen för tjenstemännen inom domkapitlens expeditioner icke behöfver stå hindrande vägen för en blifvande ombildning af domkapitlen sjelfva. Vill man nu betrakta den förra såsom ett framtida hinder för den senare, då ställer man sig icke, såsom en annan utskottsledamot uttalade som sin önskan, på det lugna och beräknande förståndets ståndpunkt, utan då flyttar man sig öfver på en högpolitisk ståndpunkt, der man icke fäster något afseende vid den gamle frihetskämpens sats, att man bör låta detta vara detta. Jag tror visserligen, att man inom den politiska världen mången gång har begagnat den ena saken för att ställa den hindrande i vägen för den andra. Men då har man afvikit från den stråt, som angifves af det lugna och sansade förståndets beräkningar och kommit in på andra vägar. Jag nekar icke till, att det i vissa fall förekommer och äfven anses vara lämpligt, att man på detta sätt går till väga vid de kombinationer, som erbjuda sig i det politiska lifvet. Men jag tror likväl, att det är det lugnaste och tillika det rättigaste att låta, som den gamle frihetskämpen sade, detta vara detta, och jag tror, att, om man vidtager den reglering, som nu af alla anses vara behöflig, man ställer sig på den sanna frihetens ståndpunkt.

Jag har velat uttala detta och på samma gång tillkännagifva, att jag icke af hvad som yttrats under diskussionen funnit anledning frånträda mitt förra yrkande, utan ber jag att fortfarande få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition såsom den mest konsekventa och rättiga.

Herr von Friesen: Det är alldeles klart, att den ärade representanten från Borås icke förstått mitt förra yttrande. Det är klart, efter den upplysning han lemnat, att de anmärkningar jag gjorde angående förstärkningen af ett af de till lönestaten

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

hörande villkoren icke kunde gälla hans förslag, utan endast herr greve Sparres med flere vid betänkandet fogade reservation.

Samme ärade representant sade, att han framställt sitt särskilda förslag, emedan det vore billigare än Kongl. Maj:ts. Jag frågar honom, i hvilket afseende är det billigare? Det är billigare, hvad utgifterna för statsverket beträffar, men det är icke billigare hvad tjänstemännen beträffar; om det är hans mening, att det är billigt äfven i sistnämnda hänseende, så anser jag, att han också bör gå i spetsen och afsäga sig den pensionsrätt, han som häradshöfding har. Jag kan icke förstå, att det är rimligt att, då man antager ny lönereglering, icke på samma gång ordna pensionsförhållandena för de tjänstemän, som denna lönereglering omfattar.

Gent emot den siste ärade talaren vill jag säga, att det icke är någon högpolitisk ståndpunkt jag intager. Jag vet för resten icke, om en högpolitisk ståndpunkt nödvändigt skall vara blottad på lugn och sans. Han tycktes ifrågasätta detta. Men i alla händelser är det icke en högpolitisk ståndpunkt jag intager, utan en ganska enkel, det krassa förståndets ståndpunkt; ty det är alldeles klart, att, om den föreslagna löneregleringen komme till stånd, en af de kraftigaste driffjädarna för arbetet på ombildning af domkapitlen i och med detsamma försvunne.

Herr Boëthius: Om det vore så, att man kunde motse en omreglering af domkapitlen inom ett par tre år, skulle jag gifva utskottet fullkomligt rätt uti, att det vore olämpligt att nu besluta lönereglering för en tjänstemannaklass, innan dess tjenstgöring vore klar. Men jag måste frukta, att det kommer att dröja mycket länge, innan denna fråga blir löst. Deremot reser sig nemligen icke blott motsatsen mellan det presterliga intresset, om jag så må säga, och lekmannaintresset, representerade af kyrkomötet och Riksdagen; utan det är äfven en annan svårighet, som möter mot en omorganisation af domkapitlen. Om nemligen domkapitlen omorganiseras på ett för kyrkan och församlingarna ändamålsenligt sätt, så att de blifva verkligen tidsenliga ecklesiastika styrelser, blifva de dermed olämpliga såsom styrelser för läroverken. Herr von Friesen har framhållit, att de i detta hänseende nu lemna mycket öfrigt att önska, men nu äro dock läroverken på ett mycket starkt sätt i dem representerade. Blifva de rent kyrkliga myndigheter, kunna de naturligtvis icke passa till läroverksstyrelser. Då måste en särskild läroverksstyrelse organiseras. Detta blir dyrt, och kostnaden därför, fruktar jag, kommer att utgöra ett mycket stort hinder mot en snar lösning af domkapitelsfrågan.

Under sådana förhållanden anser jag mig, då det nuvarande tillståndet verkligen är ett oeffterrättighetstillstånd — särskildt med hänsyn till dessa provisioner på välgörenhetsmedlen — böra gå med på en lösning, som dock är något så när dräglig, och en sådan ligger i det af herr Restadius framställda förslaget. Man har sagt, att Riksdagen icke borde släppa ifrån sig det magtmedel, som ligger i att frågan om lönereglering icke är löst. Genom bifall

till herr Restadii förslag har Riksdagen icke — åtminstone icke helt och hållet — släppt det ifrån sig; ty frågan om pension återstår dock.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till herr Restadii förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag skall för min del icke söka försvara den motivering, som blifvit af statsutskottet använd. Den har blifvit tydligt försvarad af andra ledamöter i statsutskottet. Men jag skall bedja att få upptaga ett skäl, som flera talare anfört för bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Senast hörde jag det skälet af en talare på stockholmsbänken. Han ansåg det vara så orimligt, att man icke stälde nödiga medel till domkapitlens disposition, utan konsistorienotarierna måste taga medel från annat håll till bestridande af utgifterna. Mot detta finnes ju ett mycket lätt korrektiv. På åttonde hufvudtiteln förekommer ett ordinarie anslag af 25,000 kronor till domkapitlens expeditioner. Det är ju den lättaste sak i världen att höja det redan befintliga anslaget, så att det räcker till. Jag kan för min del icke se, att ifrågasvarande skäl utgör den ringaste drifkraft för yrkande af bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Det nämndes af en talare på kalmarbänken, att han icke kunde förstå, huru frågan om konsistorienotariernas löneförmåner kunde hänga ihop med en blifvande organisation af stiftsstyrelser, hvad för ett samband stiftsstyrelser kunde hafva med reglering af notariernas löner nu. Jo, vill den ärade talaren se igenom 1893 års förslag till lag om stiftsstyrelser, kan han få se, att stiftssekreterarne föreslås skola vara ledamöter af stiftsstyrelserna. Jag kan icke förstå, att konsistorienotarierna skulle vara enligt detta förslag skyldige att inträda i stiftsstyrelserna med den lön de hafva som konsistorienotarier.

Detta har jag velat ytterligare anföra som skäl för bifall till utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag skall göra några korta erinringar med anledning af åtskilliga uppgifter och påståenden, som blifvit gjorda under den föregående diskussionen.

Det har bland annat sagts, att Kongl. Maj:t icke gifvit tydligt till känna i sin proposition, om det begärdes lönerglering för konsistorienotarierna eller för stiftssekreterarne. Jag tror icke, att anmärkningen är befogad. Men skulle för någon af herrarne i denna kammare förhållandet ännu icke vara fullt klart, vill jag säga, att Kongl. Maj:ts proposition afser blott och bart konsistorienotarierna. Men jag har sagt under mitt första anförande, att, för den händelse domkapitlen skulle omorganiseras i den riktning man nu kan förmoda, dessa konsistorienotarier sannolikt komme att förvandlas till stiftssekreterare, hvilka skulle vara juridiskt bildade män med juridisk erfarenhet, och derjemte ledamöter i domkapitlen, der de nu blott äro tjenstemän. Jag lade också till, att i sådant fall naturligtvis kan ifrågasättas någon löneförhöjning, men icke

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

någon löneförminskning. I detta afseende borde således saken vara fullt klar. Och med hänsyn till hvad herr Ivar Månsson nu sist tillade, tror jag, att, om man ser på Kongl. Maj:ts proposition och de reservationer, som slutit sig till statsutskottets utlåtande med anledning af densamma, man skall finna, att der tillräckligt tydligt står, att konsistorienotarierna skola finna sig i den förändrade tjänstgöring, som kan blifva dem ålagd.

Vidare har det sagts, att domkapitlet mera äro fackinstitutioner eller kyrkliga institutioner än statsinstitutioner. Men, mine herrar, domkapitlet hafva dock i mera än 200 år varit domstolar i vissa mål, och sådana lära allt vara statsinstitutioner. Dessutom vill jag erinra, att med afseende på kyrkans särskilda ställning i vårt land staten vill hafva mycket att bestyra med kyrkans egendom, och att i följd deraf domkapitlet hafva af staten sig ålagd en mängd ekonomiska och administrativa skyldigheter och åligganden beträffande kyrkans jordegendom och annan egendom.

Det har ock talats om, att läroverksfrågan och frågan om reglering af lärarnes löner skulle vara ett tvillingbarn med den fråga, som nu föreligger. Saken är ju betydelselös, mine herrar, men jag kan dock icke underlåta att säga — och jag bör ju hafva något vitsord i frågan — att jag mig veterligt aldrig vid detta ärendes behandling talat i sammanhang dermed om skolfrågan, än mindre tänkt, att dessa frågor stode i samband med hvarandra. Kanhända invänder man, att jag då varit kortsynt. Jag svarar derpå, att det finnes menniskor, som äro så långsynta, att de icke se riktigt bra det, som ligger närmast för dem.

Det har talats om — dock lägger jag till, att jag icke vet, om anmärkningen rigtats mot mig — att här skulle hafva sagts, att det icke vore fråga om ökning i kostnaden från statsverkets sida. Detta vill jag alldeles fritaga mig ifrån att hafva sagt. Jag har påstått alldeles tvärtom, att det är staten, som nu får öfvertaga en mycket betydande ökning i anslaget, därför att de nödiga medlen förut utgått från andra håll och i sådan form, att man icke kan sätta i fråga, att det längre skall få fortgå på samma sätt. Jag vill i sammanhang dermed erinra en talare på stockholmsbänken, som erkände, att 28,262 kronor skulle vara så olämpliga att för ifrågavarande ändamål använda, att de borde gå bort och ersättas med andra, att jag under mitt första anförande uppgaf — och jag påstår, att det finnes goda skäl för det — att statskontoret förklarar, att af de 55,000 kronor, som för närvarande utgå af andra medel än statsmedel, det är blott 3,000 kronor, som af statskontoret anses vara af den beskaffenhet, att de kunna bibehållas.

Jag vill tillägga ännu något: kan man verkligen påstå, mine herrar, såsom samme talare på stockholmsbänken, efter hvad jag tyckte, sade: taga vi nu och bestämma notariernas aflöning, hafva vi dermed en utgångspunkt för bestämmandet af aflöning åt de blifvande ledamöterna i domkapitlet? Efter mitt förmenande blir det konsistorienotarierna, som komma att få draga den tunga expeditionsbördan, och de behöfva därför sådan aflöning, som föreslagits. Skulle vi tänka på aflöning åt ledamöterna i samma proportion,

vågar jag försäkra, att just i denna kammare frågan om domkapitlens omorganisation skall möta det svåraste motståndet.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Mine herrar! jag tror, att ingen påstått, att herr statsrådet har anställt någon jämförelse i det afseende han nyss nämnde, utan det var jag, som uppdrog en jämförelse mellan de två frågorna och sade mig anse, att de kunde vara tvillingar. Och jag tror icke den uppfattningen kan med skäl vederläggas, att det finnes en stor frändskap mellan båda, då det gäller att med lämpliga medel söka neutralisera det motstånd, som å andra sidan gör sig gällande med sådan styrka. Det tror jag nog, att herr statsrådet icke särdeles gillar den uppfattningen, att man bör koppla ihop saker för att tilltvinga sig eftergifter från dem, som intaga en motsatt ståndpunkt mot den, som man själf har. Men åtminstone tror jag, att denna kammare hitills med skäl häfdat, att det är den enda riktiga politiken, då man nu önskar lösa svåra frågor, i hvilka motståndet icke kan på annat sätt besegras än just genom detta. Jag tror, att denna ståndpunkt fortfarande är hållbar och kan häfdas.

*Angående
hjemning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

Herr von Friesen: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att enligt Kongl. Maj:ts förslag konsistorienotarierna skulle få finna sig i den förändrade tjänstgöring, som kan blifva dem ålagd. Då vill jag fråga, om de åläggas att blifva ledamöter af stiftsstyrelser, äro de då skyldige att blifva det för samma aflöning, som nu blifvit af Kongl. Maj:t för dem föreslagen? Är det så, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet härtill svarar ja, så hyser han en uppfattning alldeles motsatt den, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet hyllade, när det var fråga om, att sekreteraren i landbruksstyrelsen skulle blifva medlem af samma styrelse, och man vet icke, hvem som får rätt, när saken en gång kommer till afgörande, herr statsrådet och chefen för civildepartementet eller herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade vidare, att statskontoret har anfört, att endast tre, fyra tusen kronor af konsistorienotarierna hittills tillkommande inkomster kunna tagas i anspråk vid den blifvande löneregleringen. Det är mycket sant, men åtskilliga af de hittills dem tillfallande inkomsterna komma att stå qvar och kunna på den grund icke tagas i anspråk för löneregleringen, hvartill kommer, att om det endast är fråga om aflösande af olämpliga löneförmåner, ännu flera af de nuvarande inkomsterna kunna bibehållas. Jag tror att den undersökning vi gjorde på andra utgiftsafdelningen i närvaro af en biskop och en gammal domkapitelsledamot är fullkomligt lika förtjent af tilltro, som statskontorets, i en sådan fråga som denna. Vidare ber jag att få rätta ett missförstånd, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde sig skyldig till. Jag sade icke, att, om vi nu beviljade dessa löner åt konsistorienotarierna, vi då fått en basis att stå på, då vi skola bevilja löner åt ledamöterna i

*Angående
höjning af
anslaget till
domkapitlens
expeditioner
m. m.
(Forts.)*

domkapitlet, åtminstone var det icke min mening att säga så. Min mening var den, att om vi nu beviljade dessa löner åt konsistorienotarierna såsom endast konsistorienotarier, få vi en basis att utgå ifrån vid beviljandet af löner åt dessa konsistorienotarier, då de blifva ledamöter af stiftsstyrelserna.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) afslag å nämnda hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; 3:o) bifall till den af herr greve Sparre m. fl. vid punkten fogade reservation; och 4:o) bifall till det af herr Restadius under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen upptog till proposition hvart och ett af dessa yrkanden i nu nämnd ordning; och förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda propositionen. Som votering likväl begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits bifall till herr Restadius' förslag, nu uppsatt, justerad och antagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkt 2 af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Restadius under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen visade 157 ja mot 41 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

*Angående
höjning af
anslaget till
universitets-
biblioteket i
Upsala.*

I punkten 3, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att en af Kongl. Maj:t gjord framställning om förhöjning med 12,000 kronor i det till Upsala universitets bibliotek för närvarande utgående årsanslaget måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att detta anslag höjdes med 9,000 kronor, eller från 15,000 kronor till 24,000 kronor.

I fråga härom anförde:

Herr John Olsson: Jag skall tillåta mig att till kammarens bepröfvande hemställa, huruvida icke en nedsättning af ifrågavarande anslag lämpligen skulle kunna ske. Jag är visserligen den förste att erkänna, att när det gäller anslag till kulturändamål, bör icke Riksdagen visa sig allt för njugg. Men under nuvarande förhållanden, då statsutgifterna synas växa oss öfver hufvudet, är det åtminstone för mig en bjudande pligt såsom representant att

söka hålla något igen. Särskildt i dessa tider, då anslagen för militära ändamål växa med en oroväckande fart; och då det icke synes vara möjligt att ens med de största anslag för militära ändamål fylla det ginungagap, som militärerna för oss öppna, synes det mig vara på tid, att man äfven i fråga om anslag, som man annars kunde anse behöfliga, söker något hålla igen. Om målsmännen för vetenskapen ville understödja sparsamhetsvännerna i fråga om de militära anslagen, skulle ju Riksdagen kunna med lättare sinne understödja de vetenskapliga kulturändamålen; men så länge man blott vill rusa framåt på de stegrade utgifternas bana, så länge få vetenskapens målsmän finna sig i, att man äfven på de områden, som de närmast representera, söker spara allt hvad sparas kan.

Jag har funnit en osökt anledning till dessa reflexioner i den omständigheten, att universitetsbibliotekets chef gjort sig till målsman och apostel för den allra längst gående rustningsifvern och har gjort det på ett sätt och i en form, som man mildast sagdt måste förvåna sig öfver. I denna kammare har nyligen utdelats en broschyr med titeln: »Om Norrlands fasta försvar», föredrag af C. Annerstedt. I denna broschyr yttrar författaren sig bland annat på följande sätt, som åtminstone icke vittnar om någon synnerlig hänsyn för den anslagsbeviljande myndigheten. Han yttrar:

»Det sätt, hvarpå frågan om Karlsborgs färdigställande behandlats, väcker ej blott fosterlandsvännens bekymmer, utan ock hans harm. I andra länder, där man vet bättre och ej ryggar tillbaka för erforderliga uppoffringar, betraktar man med medlidssamt åtlöje det för alla utom för oss själfva obegripliga och för en blifvande fiende välkomna sätt, hvarpå vi vårdat oss om våra fästningsbyggnaders bedrifvande. Den lilla, så alldeles otillräckliga summa, som årligen anslagits att föra framåt arbetena på vår enda landfästning Karlsborg och som gör, att dennas färdigställande skrider framåt med snäckans gång, har särskildt ådragit oss förödmjukande uppmärksamhet. Är man känslig för sitt lands anseende, lider man af detta ty värr förtjenta åtlöje, som borde drifva blodet upp på svenska kinder!»

Ja, mine herrar, i sådana ordalag finner den främste representanten för Upsala universitets bibliotek lämpligt att yttra sig om den myndighet, af hvilken han samtidigt begär ett förhöjdt anslag. Hvad man än må säga om detta, icke vittnar det om någon synnerlig respekt för Riksdagen, och för min del skulle jag icke förvåna mig, om Riksdagen å sin sida skulle finna lämpligt att, när det gäller den institution, denne man representerar, något minska på det begärda anslaget.

Jag vill dessutom framhålla ytterligare ett skäl för en nedsättning, ett skäl som framhölls af den talare, som hade ordet först i dag, när det var fråga om anslaget till kongl. biblioteket här i Stockholm, herr Odhner. Han framhöll, att särskildt inbindingskostnaderna skulle, när det gälde universitetsbiblioteket, kunna minskas, men att detta icke vore förhållandet med kostnaderna för inbinding vid biblioteket i Stockholm.

Angående
höjning af
anslaget till
universitets-
biblioteket i
Upsala.
(Forts.)

Angående
höjning af
anslaget till
universitets-
byggnaden i
Upsala.
(Forts.)

Jag tror, att under sådana förhållanden, och då ursprungligen till universitetsbiblioteket i Upsala begärts ett mindre belopp än till biblioteket här i Stockholm, det skulle vara lämpligt, att man nedsatte anslaget till biblioteket i Upsala till exempelvis 6,000 kronor. Det synes icke vara omöjligt att något minska det belopp, som anslås till bestridande af bindningskostnader, då enligt uppgift af chefen för universitetsbiblioteket ärligen dertill åtgått mellan 5- och 6,000 kronor.

Samma chef för universitetsbiblioteket har tillställt Riksdagen en broschyr: »Om otillräckligheten af Upsala universitetsbiblioteks nuvarande anslag till bokinköp». Jag har genomläst den och funnit, att deri bland annat anförts såsom skäl för ett ökad anslag »det så starkt ökade antalet af docenter och den vetenskapliga rigtning, som studierna tagit, hvarom de talrika förträffliga afhandlingarna vittna». Ja, mine herrar, man kan ju vara af olika tankar med den ärade författaren om dessa afhandlingars förträfflighet. För mig är dock det anförda intet skäl. Jag får tvärtom säga, att jag för min del har den uppfattningen, att om en minskning i anslaget skulle kunna åstadkomma, att den flod af docentkrior, hvarmed vi tid efter annan uppvaktas, något hämmades, så skulle dermed ingen olägenhet vara förenad.

Jag tror, som sagdt, att kammaren mycket väl kan utan någon olägenhet nedsätta det ifrågavarande anslaget till 6,000 kronor. Och jag vill såsom ett ytterligare skäl tillägga, att antagligen redan nästa år universitetsbiblioteket i Lund kommer att begära ökad anslag för denna institution. Det torde väl då vara lämpligt, att kammaren har fria händer och icke, genom att nu bevilja ett högre anslag, binder sig till ett högre anslag äfven åt universitetsbiblioteket i Lund.

Jag tillåter mig sålunda yrka, att anslaget till universitetsbiblioteket i Upsala må höjas med allenast 6,000 kronor.

Herr Ljungman: Jag skall be att få inlägga en gensaga emot den siste talarens uppfattning, att, när fråga föreligger om beviljande af anslag till en institution, man skall neka detta af den orsak, att den person, som är föreståndare för anstalten, är ifrig försvarsvän, och att man skall nedsätta anslaget såsom ett slags hämd för att en person begagnat sin medborgerliga frihet att uttala sig i ett ämne, som ligger medborgare i allmänhet mycket om hjertat. Är det så, att det offras för mycket för militära ändamål, må man då, när fråga derom är före i kammaren, söka verka för sparsamhet så långt man förmår. Men icke kan jag finna, att det finnes något samband mellan de militära ändamålen och Upsala universitetsbibliotek. Jag har själf öfvertygat mig om, att detta är synnerligt väl skött och utvecklats i mycket hög grad under senare tid samt är i *behof* af de medel, som begärts. Jag kan endast beklaga, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka *hela* den begärda summan. Jag skall emellertid inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Thestrup, Hammarskjöld, Lundell, Darin, Svensson* från Karlskrona, *Odqvist, Nyström, Ahrenberg, Akerblom, Eklundh* från Lund, *Wellander, Nilsson* i Kattleberg och *Alsterlund*.

*Angående
höjning af
anslaget till
universitets-
biblioteket i
Upsala.
(Forts.)*

Herr Höjer yttrade: Herr talman! Jag skall icke falla min högt ärade vän, representanten på upsalabänken, i embetet, när han om en liten stund kommer att mycket kraftigare än jag, med mycket större specialkänedom än jag, försvara anslaget till Upsala universitetsbibliotek.

Jag har blifvit uppkallad af ett anförande, som hölls af en representant på stockholmsbänken, från hvilken jag skall be att i denna fråga få taga ett alldeles bestämdt afstånd. Jag har i detta fall den sällsynta förmånen att få instämma till en viss del i hvad den siste talaren hade att i ämnet yttra. Jag delar herr John Olssons tanke så till vida, att jag kan beklaga mig öfver de allt för stora summor, som Riksdagen får lof att kasta i hvad han kallade »försvarets ginungagap». Jag tror ock, att vi skulle kunna inskränka oss derutinnan mera än vi i själfva verket göra. Men detta är en sak. Om jag är af denna åsigt beträffande vår försvarsbudget, kan jag deraf alldeles icke draga den slutsats, att jag skall vara skyldig att till det allra yttersta och på det allra oersonligaste sätt knappa in på alla andra hufvudtitlar. Jag får öppet bekänna, att så länge jag sitter i svenska riksdagen, skall jag, om jag också *nödgas* votera ganska betydande summor till militära ändamål, likväl icke afsäga mig rätten att votera anslag och ganska betydande anslag för de kulturändamål, som jag anser *måste* tillgodoses. Ett sådant ändamål af den allra största betydelse anser jag statsbiblioteken vara. Och jag är så långt ifrån emot den ökning af anslaget till universitetsbiblioteket i Upsala, som statsutskottet ifrågasatt, att jag tvärtom för min del anser, att den är alldeles för liten. Jag tror, att det förefinnes alldeles tillräckliga skäl för Andra Kammaren att oafkortadt bevilja det anslag, som Kongl. Maj:t äskat.

Minst af allt kan jag instämma med herr Olsson, då han vänder sig personligen mot bibliotekarien vid Upsala universitet. Hans inlägg i försvarsfrågan har jag icke läst, jag vet icke hvad det innehåller, och det är mig ligkiltigt, om han har rätt eller orätt i hvad han sagt, ty det har icke ett spår att göra med föreliggande fråga, om han i en försvarsskrift uttalat sig på ett sätt, som fallit atskilliga personer mindre i smaken. Deraf bör väl icke blifva följden, att den institution, hvars chef han är, skall blifva lidaude. Ett sådant kausalsammanhang finner jag för min del alldeles orimligt.

Jag skall tillåta mig att öppet till kammarens protokoll yrka bifall till utskottets hemställan, enär jag vet, att den summa utskottet förordat är allt, som biblioteket under nuvarande förhållanden kan få.

Med herr Höjer förenade sig herrar *Svensson* från Stockholm,

Angående
höjning af
anslaget till
universitets-
biblioteket i
Upsala.
(Forts.)

Kardell, Johansson från Stockholm, Hammarlund, Berg, Falk och Waldenström.

Herr Boëthius: Min värderade vän herr Höijer väntade af mig, att jag skulle meddela åtskilliga speciella uppgifter om bibliotekets behof. Det är emellertid icke min afsigt att här lemna några sådana, enär jag ämnar inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets förslag. Dock skall jag säga några ord angående en punkt.

Herr Olsson ansåg, att biblioteket i Upsala icke skulle vara af så stort behof af understöd som det i Stockholm, emedan det icke har så stor inbindningsskyldighet. Ja, det är möjligt att så blir, men biblioteket i Upsala har i alla fall då i andra hänseenden större skyldigheter. Stockholms bibliotek behöfver icke vara specialbibliotek i naturvetenskap och teologi, ty det fins här ett specialbibliotek för naturvetenskaper, och någon teologisk fakultet fins såsom bekant icke alls i Stockholm. Upsala bibliotek måste skaffa speciallitteratur åt alla de vetenskaper, som äro representerade vid universitetet. Detta om det.

Hvad som föranledde mig att begära ordet var, att jag ville inlägga en protest mot den uppfattningen, att en institution skulle straffas därför att dess ledare vågat på ett annat område begagna sig af den yttrandefrihet, som tillkommer hvarje svensk man, och att särskildt straffet skulle gå ut öfver den bildningssökande ungdomen, ty, mine herrar, det är icke så, att biblioteket är till blott för bibliotekariens skull, hvilket herr Olsson möjligen tror.

Slutligen ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på en sak, och det är på denne liberala representants liberalism, hvilken på detta sätt vill straffa den, som vågar begagna sig af sin yttrandefrihet. Det skulle, mine herrar, blifva skönt stäldt med yttrandefriheten i vårt land, om liberaler af den ärade representantens skrot och korn sutte vid styret här.

I detta yttrande instämde herrar *Larsson* från Upsala, *Mallmin*, *Odhner* och *Ericson* i Ransta.

Herr John Olsson: Blott några ord. Jag kunde mycket väl förutse, hvilken storm det skulle väcka, då jag tog mig friheten att yttra mig i denna fråga, och jag skulle icke hafva begärt ordet ännu en gång, om det icke varit för att protestera mot ett par påstående af dels den förste och dels den siste talaren.

Herr Ljungman, som först hade ordet, yttrade, att jag skulle hafva velat nedsätta detta anslag såsom »en hämd» mot en person blott därför att denne begagnat sig af sin medborgerliga frihet att yttra sig; och den siste talaren antydde i samma riktning, att det skulle blifva ett skönt regemente, om, såsom han uttryckte sig, liberaler af mitt skrot och korn skulle komma till magten, enär vi då skulle begagna oss af magten för att förfölja dem, som vågade använda sin yttrandefrihet.

Mine herrar, jag vågar påstå att detta är en uppenbar för-

vrängning af hvad jag tog mig friheten att yttra. Jag har icke afsett att straffa någon för att han begagnat sig af sin yttrandefrihet; utan jag har blott velat fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att en statens embetsman yttrat sig om Riksdagen på ett sätt och i en form, som jag icke trodde att någon här i kammaren skulle komma att försvara. Det är således icke mot att man begagnat sig af yttrandefriheten som jag uttalat mig, utan mot att man begagnat den på ett sätt och i ett språk, som enligt min uppfattning icke öfverensstämmer med det passande och värdiga. Ty så mycket kan man väl fordra af en statens embetsman, att han för Riksdagen visar den respekt, som Riksdagen tillkommer.

Den siste talaren yttrade vidare, att det icke fans något samband mellan militära anslag och anslag till ett bibliotek. Jag har tagit mig friheten påpeka, att det fins ett samband mellan dessa anslag, nemligen det som betingas af att statsutgifterna oupphörligt växa; och då det synes oundvikligt, att de militära anslagen sluka allt mer och mer, så kan det icke hjälpas, att de kulturella ändamålen få stå något tillbaka, och att vi äfven på det området måste söka spara. Jag tror icke, att någon kan förneka det logiska samband, som fins emellan dessa båda synpunkter.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad; och sedan propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos.

Punkten 6.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:r 55) hade herr *R. Eklund* från Lund hemställt, det Riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen beträffande godkändt undervisningsprof såsom villkor för lönetursberäkning såsom lektor vid allmänt läroverk skulle upphöra att gälla, men hemställde utskottet, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Angående väckt motion i fråga om villkoren för lönetursberäkning såsom lektor vid allmänt läroverk.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr *Eklundh* från Lund: Såsom skäl för sin hemställan, att min ifrågavarande motion icke måtte vinna Riksdagens bifall, har statsutskottet endast anført, att »en sådan förändring af de i gällande lönestater fastställda bestämmelser, som med förevarande framställning afses, anser sig utskottet icke böra tillstyrka på enskild motionärs förslag och utan att någon utredning föreligger om verkningarna af förändringens genomförande».

Om, såsom jag har all anledning antaga, den af mig föreslagna förändringen i afseende på villkoren för rektors lönetursberäkning

*Angående
rätt motion
i fråga om
vilkoren för
lönets-
beräkning
såsom lektor
vid allmänt
läroverk.
(Forts.)*

är både nödig och nyttig, torde den väl icke böra afstyrkas därför, att den af enskild motionär blifvit påyrkad.

Jag står för öfrigt icke ensam om den åsigten, att undervisningsprof såsom vilkor för lektors lönetsberäkning borde afskaffas. Till bevis härpå ber jag blott att få åberopa statsutskottets till sistlidna års Riksdag afgifna utlåtande n:o 56, deri det å sid. 7 bland annat meddelas, att flera af de myndigheter — nemligen samtliga domkapitel äfvensom direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och nya elementarskolan i Stockholm — hvilka yttrat sig öfver ett då framlagdt förslag, yrkat, »att äfven lönetsberäkning såsom lektor skulle utan undervisningsprof medgifvas dem, som i öfrigt fullgjort hvad som i ofvannämnda kungörelse och cirkulär — det var fråga om kongl. kungörelsen den 29 maj 1874 och cirkuläret den 1 juni 1877 — fordras för åtnjutandet af berörda förmån, under förmenande att dessas kompetens till lektorsbefattning genom akademiska examina, disputation och genomgången profärskurs äfvensom genom det förhållande, att undervisning på det högsta skolstadiet blifvit åt dem uppdragen, vore tillräckligt styrkt».

De tvenne hufvudsakligaste skäl, hvilka anförts för bibehållande af undervisningsprof som vilkor för lektors lönetsberäkning, har jag å sid. 11 och 12 uti min motion angifvit och, såsom jag vågar hoppas, äfven nöjaktigt bemött, hvadan det torde vara onödigt att nu upprepa desamma.

Jag trodde mig äfven kunna hemta stöd för mitt påstående, att dessa undervisningsprof vore obehöfliga, uti statsutskottets ofvannämnda utlåtande, deri det å sid. 18 bland annat säges: »Det har förekommit utskottet, som om på goda grunder kunde ifrågasättas, huruvida ett verkligt behof af de förnyade lärareprofven förefinnes. För så vidt utskottet har sig bekant, saknas i de allra flesta andra länder dylika prof, och på andra embetsmannabänor i vårt land krävas ej några förnyade prof af dem, som en gång fullgjort vilkoren för anställning inom en viss gren af embetsverksamhet. Då härtill kommer, att de blifvande lärarnes pedagogiska anlag blifvit pröfvade och bedömda vid den ett år räckande profärskursen, hvarjemte deras större eller mindre duglighet såsom lärare vitsordas af dem, hvilka såsom deras närmaste förmän följt deras lärareverksamhet, och då såväl i fråga om profärskursens anordnande som beträffande rektorernas åliggande att utfärda tjänstgöringsbetyg ändamålsenliga anordningar torde kunna vidtagas för att bereda större säkerhet, än som för närvarande är fallet, för dugliga lärares anställning vid läroverken, så synes häri ligga tillräcklig grund för en väsentlig inskränkning i nu gällande skyldighet att aflägga lärareprof.»

Nu torde man kunna invända, att de prof, som uti ofvannämnda anförande afses, icke äro af enahanda beskaffenhet eller ändamål som de i min motion angifna, men jag ber att i så fall få åberopa hvad utskottet i samma utlåtande, sid. 19, ytterligare anför, så lydande: »Af hvad utskottet här ofvan yttrat angående önskvärdheten af en inskränkning i skyldigheten att aflägga un-

dervisningsprof torde framgå, att utskottet icke har något att erinra mot förslaget, att godkändt undervisningsprof icke vidare skall utgåra villkor för rätt att räkna lönetur såsom adjunkt.»

På dessa skäl och utan att då begära någon vidare utredning tillstyrkte utskottet och medgaf Riksdagen Kongl. Maj:ts framställning, angående borttagande af bestämmelsen om godkändt undervisningsprof såsom villkor för *läroverksadjunkternas* lönetursberäkning, och jag trodde mig för den skull kunna hoppas, att man nu skulle vara villig taga steget fullt ut och genom bifall till min motion bereda lektorerna vid våra läroverk samma förmån, som genom sistlidna års Riksdags beslut kommit adjunkterna till del.

Jag har i motionen vägat påstå och vidhåller fortfarande, att dessa undervisningsprof *icke* gagna vare sig den allmänna undervisningen eller statsverket, samt att desamma icke torde kunna tjena såsom garantier för lärareduglighet, då det väl aldrig lär inträffa att ett dylikt prof underkännes — men de välla deremot vederbörande myndigheter onödigt besvär och den provvande både besvär och kostnader.

Det är mig svårt att förstå, hvilken utredning utskottet önskat rörande denna fråga, om det icke möjligen är den med förslagets genomförande förenade kostnaden som afses.

Härom yttrar jag i motionen: »någon besparing torde deras — nemligen undervisningsprofvens — bibehållande icke bereda statsverket, då numera väl ingen till lektor i öfrigt kompetent försummar att aflägga dem genast vid början af sin tjänstgöring».

Det torde vara alldeles obehöfvt att styrka detta påstående.

Förändringens retroaktiva verkan skulle bereda en rättvis förmån åt de till lektorer redan befordrade f. d. adjunkter, hvilka före tillkomsten af kongl. kungörelsen den 12 september 1890 icke haft anledning aflägga ifrågavarande undervisningsprof, men genom dess bestämmelser härom tillfogats ekonomisk förlust.

Jag har sökt noggrant utforska dessa till lektorer befordrade adjunkternas antal och icke kunnat finna flere än trenne, nemligen en lektor i Kalmar, en i Karlskrona och en i Helsingborg, hvilka skulle få tillgodoräkna sig respektive 7 år, 1½ år och 2 år af föregående tjänstgöring vid allmänna läroverken, om min framställning vunne Riksdagens bifall.

Den kostnad, som äsyftade förändringen skulle medföra, är alltså rent af en obetydlighet.

Våra läroverksadjunkter och lektorer, på hvilka man nu för tiden ställer mycket stora fordringar, nödgas genomgå en dryg och kostsam studiekurs för att utbilda sig till det ansvarsfulla och magtpåliggande lifsarbete, som en gång skall blifva deras uppgift, och de komma i allmänhet, i följd af den stora konkurrensen på lärarebanan, först såsom medelålders män till den jemförelsevis ringa inkomst, som med en ordinarie lärarebefattning är förenad; är det då, mine herrar, rätt och billigt att försvåra lektorernas uppflyttning i högre lönegrad och i vissa fall till och med beröfva dem rättigheten att i sadant afseende få tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring vid läroverken?

*Angående
väckt motion
i fråga om
vilkoren för
löneturs-
beräkning
såsom lektor
vid allmänt
läroverk.
(Forts.)*

*Angående
räckt motion
i fråga om
vilkoren för
lönets-
beräkning
såsom lektor
vid allmänt
läroverk.
(Forts.)*

Jag tror det icke och därför, herr grefve och talman, finner jag mig föranlåten att yrka bifall till min ifrågakande framställning.

Herr Kardell: Herr talman! Man kan icke mycket undra på, om det inom vissa lärarekretsar råder stort missnöje med den orättvisa behandling, som under nuvarande förhållanden kommer de yngre lektorerna till del i jemförelse med adjunkterna, nemligen i afseende å lönetsberäkningen. Man kan väl icke neka, att det i allmänhet är obilligt att förvägra lektorerna en rätt, som adjunkterna åtnjuta. Det är nemligen så, att adjunkterna få vid lönetsberäkning tillgodoräkna sig all sin föregående tjenstgöring, vare sig de aflagt undervisningsprof eller icke. Hvad lektorerna deremot beträffar, få de blott räkna sig till godo sin föregående tjenstgöring på lektorsstadiet och dertill blott en sådan, som de fullgjort efter godkändt undervisningsprof, som blifvit af dem aflagdt. Här föreligger således en uppenbar orättvisa, som måste afhjelpas. Anledningen till denna olikhet är mycket svår att finna; ty undervisningsprovet betyder, såsom hvar man torde veta, i våra dagar så godt som ingenting, det spelar näppeligen någon rol alls, sedan man infört profarskurser för lärare. I främmande länder förekomma icke några undervisningsprof; äfven denna omständighet är ett bevis på, att undervisningsprovet intet väsentligt betyder. Det är fördenskull så uppenbart orimligt, att undervisningsprovet och lönetsberäkningen ställas i något samband med hvarandra, att det synes mig, som om man blott behöfde påpeka detta missförhållande, för att få det afhjelpt. Då så är, kan jag icke annat än beklaga, att utskottet icke egnat denna viktiga angelägenhet större uppmärksamhet, än utskottet gjort.

Det är äfven en annan sak, som härmed står i samband, på hvilken jag vid detta tillfälle vill fästa uppmärksamheten. Det är frågan om rätt för lektorer att vid lönetsberäkning få räkna sig till godo sin föregående tjenstgöring såsom adjunkter och icke blott såsom lektorer. Denna rätt förefaller mig alldeles naturlig. Frågan har dryftats på många håll under senaste tiden, och det berättigade i denna fordran har också allmänt erkänts. Om icke denna rätt beviljas lektorerna, så är det klart, att meriterade adjunkter aldrig skola finna det med sin fördel förenligt att söka vinna befördran till lektorat. Skulle en äldre adjunkt blifva befördrad till en lektorsbefattning, så skulle han få börja sin nya tjenstgöring såsom lektor med lägre lön än han hade såsom adjunkt. Det skulle äfven kunna hända, att af två lärare, som blefve samtidigt befordrade, den ene till lektor och den andre till adjunkt efter lika lång tjenstgöring, adjunkten finge till en början högre löneinkomster än lektorn.

Denna fråga har, såsom sagdt, dryftats mycket. Emellertid har man inom lärarekretsar trott sig veta, att regeringen icke ville göra något åt saken vid denna riksdag, och därför har man på flera håll trott att det vore ändamålsenligt att draga frågan inför Riksdagen i form af motion. Det var också två eller tre riksdagsmän, som medförde motioner i ämnet till denna Riksdag, men de litade på hvarandra, och just den omständigheten, att de voro flere,

har gjort, att någon motion i ämnet nu icke blifvit väckt. Jag skall emellertid anhålla att få rekommendera frågan i herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet benägna åtanke till en annan gång, och jag kan försäkra, att inom lärarekretsar råder en allmän önskan, att denna reform måtte komma till stånd.

Jag har för öfrigt endast att yrka bifall till den af herr Eklundh väckta motion.

Angående väckt motion i fråga om rilkoren för lönetursberäkning såsom lektor vid allmänt läroverk.
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Det kan ju icke nekas, att åtskilligt, som motionären anført till stöd för sin motion, kan vara berättigadt. Men det kan å andra sidan bestridas, att utskottet, förr än en noggrann utredning om de ekonomiska följderna af en sådan ändring egt rum, bör tillstyrka bifall till enskildes motioner i sådana saker. Om motionärens åsigt är riktig, att förändringen icke skulle hafva någon inverkan i ekonomiskt afseende, så kan man väl hoppas, att Kongl. Maj:t icke lærer underlåta att efter verkställd utredning förelägga Riksdagen förslag i ämnet.

För öfrigt är det likgiltigt, hvilket beslut kammarerna nu än fattar i frågan; den är i alla händelser förfallen, ty Första Kammarerna har redan bifallit utskottets hemställan; och således är saken icke mycket att tala om.

Jag skall emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammarerna utskottets hemställan.

Då tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till i afton klockan 7, till hvilken tid kammarernas ledamöter, medelst utfärdadt anslag, kallats att åter sammanträda.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>P. Svensson</i> i Brämhult	under 14 dagar fr. o. m. 2 nästa april,
» <i>Eklundh</i> från Lund	» 14 » » 4 » »
» <i>J. Andersson</i> i Örstorps	» 14 » » 4 » »
» <i>Ollas A. Ericsson</i>	» 14 » » 1 » »
» <i>A. Persson</i> i Mörarp	» 14 » » 3 » »
» <i>C. A. Carlsson</i>	» 12 » » 6 » »
och <i>E. Nilsson</i> i Kattleberg	» 14 » » 6 » ».

§ 9.

Ordet begärdes af

Herr *Persson* i Mörarp, som yttrade: Kammarerna har i dag för andra gången bordlagt lagutskottets betänkande n:o 26 angående

*Angående
rätt motiön
i fråga om
vilkoren för
lönets-
beräkning
såsom lektor
vid allmänt
läroverk.
(Forts.)*

skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagts behof. Efter vanligt arbetssätt skulle detta ärende förekomma till afgörande i kammaren nästa onsdag. Men det har synt sig mig och åtskilliga andra, med hvilka jag talat om saken, att tiden till nästa onsdag vore för kort för detta högst viktiga lagförslag, som så djupt ingriper i enskildes rättigheter, och att detta ärende borde få hvila någon längre tid på kammarens bord, innan det företogs till afgörande. Emellertid inträffa nu snart de sedvanliga påskferierna; och detta gör, att om man vill undanskjuta eller nedflytta detta ärende på föredragningslistan, måste det ske för en betydligt längre tid än i vanligt fall brukas.

Ärendets vikt gifver mig emellertid anledning hemställa, att kammaren måtte besluta, att detta lagutskottets utlåtande n:r 26 måtte sättas främst på föredragningslistan bland de två gånger bordlagda ärenden, som förekomma till afgörande vid det plenum, som infaller lördagen den 20 nästkommande april, eller första lördagen närmast efter påskferiernas slut.

Jag ber att få meddela, att ett liknande förslag äfven kommer att framställas i Första Kammaren — jag vet icke om medkammaren ännu fattat beslut derom — och jag anhåller tillika om kammarens öfverseende, därför att jag först nu framställt förslaget, enär det naturligtvis borde framkommit, då kammaren beslöt att för andra gången bordlägga det nämnda ärendet. Detta utgör i alla fall icke något hinder för kammaren att nu bifalla min framställning, derest kammaren anser den beaktansvärd.

Den sålunda gjorda hemställan bifölls.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,33 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.